

บทความวิจัย (Research Article)

ประเทศไทยกับความเป็นไปได้ที่จะเข้าร่วมอนุสัญญา ว่าด้วยการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ ในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 2019*

Thailand's Possibility of Becoming a Party to the Convention
on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments
in Civil and Commercial Matters of 2019

ชญาณิศ วิชชุประภา**

นักศึกษาปริญญาโทสาขาวิชากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Shayanit Vishchuprapha

Master Student in Private Law, Faculty of Law, Thammasat University

วันที่รับบทความ 20 กรกฎาคม 2565; วันที่แก้ไขบทความ 24 สิงหาคม 2565; วันที่ตอบรับบทความ 29 สิงหาคม 2565

* บทความนี้สรุปมาจากวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนเรื่อง “ความเป็นไปได้ของประเทศไทยที่จะรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์: กรณีศึกษาอนุสัญญาว่าด้วยการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 2019” หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยมีศาสตราจารย์ ดร.จุมพต สายสุนทร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

** นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; อีเมลติดต่อ shayanit24254@gmail.com

บทคัดย่อ

ประเทศไทยในปัจจุบันนี้ ไม่ได้มีความตกลงระหว่างประเทศกับประเทศใดว่าด้วยการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์โดยเฉพาะ ตลอดจนไม่ปรากฏกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องโดยตรง ดังนั้น เมื่อมีการร้องขอให้ศาลไทยรับรองหรือบังคับตามคำพิพากษาของศาลประเทศอื่น ในปัจจุบันทางปฏิบัติจึงยังคงไม่มีความชัดเจนแน่นอน ซึ่งความคลุมเครือต่อหลักการดังกล่าวนี้ในประเทศไทยมีมาอย่างยาวนาน และเป็นที่มาของการตั้งประเด็นปัญหาของบทความนี้

ในปี ค.ศ. 2019 ที่ประชุมแห่งกรุงเฮกว่าด้วยกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล (HCCH) ได้มีการจัดทำอนุสัญญาฉบับใหม่ว่าด้วยหลักการดังกล่าว เรียกกันว่า “2019 Hague Judgments Convention” ซึ่งกำลังได้รับความสนใจจากนานาชาติ แม้ว่าจะยังไม่มีผลบังคับใช้ และยังไม่มีการใดเข้าเป็นรัฐภาคี บทความนี้จึงมีความมุ่งหมายทำการวิเคราะห์เนื้อหาของอนุสัญญาฉบับปี ค.ศ. 2019 นี้ ควบคู่ไปกับการศึกษากฎหมายภายในที่มีอยู่ของประเทศไทย ที่เกี่ยวข้องกับการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ ซึ่งในปัจจุบัน เป็นที่ชัดเจนว่าประเทศไทยไม่ได้มีความตกลงระหว่างประเทศกับประเทศใด และไม่มีกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์โดยตรงเลย มีเพียงคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องบางฉบับเท่านั้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว ผลการศึกษาเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ประเทศไทยควรมีกฎหมายภายในว่าด้วยการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศที่ชัดเจน ไม่ว่าจะเข้าร่วมในอนุสัญญาฉบับนี้ หรือฉบับอื่นที่เกี่ยวข้องในอนาคตหรือไม่ก็ตาม เนื่องจากประเทศไทยในปัจจุบันยังไม่มีความพร้อมที่มากพอในการเข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 2019 แต่ประเทศไทยควรที่จะพัฒนากฎหมายที่เหมาะสมขึ้นมาเป็นของตนเองเสียก่อน โดยอาจดัดแปลงจากกฎหมายของประเทศอื่น หรือดึงเอาส่วนดีของอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องมาปรับใช้ หรืออาจสร้างนวัตกรรมทางกฎหมายใหม่ขึ้นมาเองก็ได้ เพื่อที่จะได้มีกฎหมายภายในที่เป็นลายลักษณ์อักษร ชัดเจนเป็นระบบ และคุ้มครองประโยชน์ของคนไทยอย่างแท้จริง ก่อนที่จะมีการตัดสินใจเข้าร่วมในความตกลงระหว่างประเทศไม่ว่าฉบับใด ๆ ก็ตามที่เกี่ยวข้องการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์

คำสำคัญ: การรับรองและบังคับตาม; คำพิพากษาศาลต่างประเทศ; คดีแพ่งและพาณิชย์

Abstract

At present, Thailand does not have any international agreement with any country regarding recognition and enforcement following the foreign judgment in a civil and commercial case, nor has related internal law. Therefore, when there is a petition to the Thai court to recognize or enforce according to foreign judgment, there is no clear practice. Thus, this ambiguity has subsisted in Thailand for a long time and became the provenance of this article.

In 2019 the Hague Conference on Private international law (HCCH) concluded a new convention known as “the 2019 Hague Judgment Convention” which has attracted much international attention, although not yet entered into force and not yet acceded by any country. This article aims to analyze the context of this 2019 convention along with research on Thai’s internal law that applies to the recognition and enforcement of the foreign judgment, which at present, Thailand does not have any international agreement with any country regarding recognition and enforcement following the foreign judgment in a civil and commercial case, nor has related internal law. There is only some related judgment.

In conclusion, the outcome verified the hypothesis that Thailand should have a clear internal law on recognition and enforcement of foreign judgment regardless of whether acceded to the convention or other associate conventions in the future. Due to the fact that Thailand is currently unprepared to accede to the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil and Commercial Matters of 2019. In this regard, Thailand should develop a proper law of its own which could be done by taking the laws of other countries as models, adopting the good points of the Convention or creating a new legal innovation on its own, so that Thailand may have a written, clear and systematic internal law that truly well protects the interests of the Thai people before deciding to enter into any international agreement relating to the recognition and enforcement of foreign judgments.

Keywords: Recognition and Enforcement; Foreign Judgments; Civil and Commercial Matters

1. บทนำ

อย่างที่ทราบกันดีว่า การใช้อำนาจตุลาการในการพิพากษาชี้ขาดข้อพิพาทต่าง ๆ นั้น โดยปกติแล้วย่อมมีผลและสามารถบังคับได้ก็แต่ภายในขอบเขตดินแดนของรัฐที่ได้มีคำพิพากษาเท่านั้น ไม่อาจนำไปบังคับคดีในศาลของประเทศอื่นได้ เนื่องจากแต่ละประเทศต่างมีอำนาจอธิปไตย (Sovereignty) เป็นของตนเองในการบังคับใช้กฎหมายเฉพาะรัฐของตน แต่ในปัจจุบัน เมื่อจำนวนข้อพิพาทหรือการฟ้องคดีระหว่างเอกชนด้วยกันในระดับระหว่างประเทศมีการเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะข้อพิพาทในทางแพ่งและพาณิชย์ สืบเนื่องจากจำนวนธุรกรรมระหว่างประเทศที่เพิ่มมากขึ้นตามความสะดวกรวดเร็วของการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน การใช้อำนาจตุลาการในการทำคำพิพากษาที่มีผลและบังคับได้ก็แต่ภายในขอบเขตดินแดนของรัฐที่ได้มีคำพิพากษา จึงเป็นปัญหาว่าอาจก่อให้เกิดข้อจำกัดและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจหรือไม่ เนื่องจากการที่คู่กรณีจำเป็นต้องฟ้องร้องต่อศาลในแต่ละประเทศของตนเพื่อบังคับตามสิทธิเรียกร้องนั้น เป็นเหตุให้การอำนวยความสะดวกล้มล้างและมีค่าใช้จ่ายมาก นำมาสู่การพัฒนาแนวคิดที่มุ่งหมายให้คำพิพากษาของศาลในประเทศหนึ่งสามารถนำไปบังคับใช้ในอีกประเทศหนึ่งโดยไม่จำเป็นต้องฟ้องคดีขึ้นใหม่ เรียกว่า “หลักการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ” ซึ่งกำลังได้รับการยอมรับในนานาอารยประเทศมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้ เนื่องจากการที่รัฐยินยอมให้มีการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศโดยสะดวก ใช้เวลาไม่นาน และเสียค่าใช้จ่ายไม่มาก โดยไม่จำเป็นต้องเสียค่าธรรมเนียมจำนวนมากเพราะไม่มีการตรวจสอบหรือทบทวนคำพิพากษาต่างประเทศในข้อเท็จจริงอีกก็สามารถขอบังคับตามคำพิพากษานั้นได้ ย่อมส่งผลดีต่อปัจเจกชนทั้งในคดีแพ่งและภาคธุรกิจในคดีพาณิชย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการประกอบธุรกิจขนาดเล็กที่จำเป็นต้องได้รับความสะดวกในการบังคับตามคำพิพากษาเกี่ยวกับหนี้เงิน¹ ทั้งนี้ เพราะแม้ว่าโดยหลักแล้วคำพิพากษาของศาลภายในประเทศจะไม่มีผลบังคับนอกเขตศาลก็ตาม แต่ก็มีข้อยกเว้นอยู่บางประการที่คำพิพากษาประเทศแรกนั้นอาจมีผลในประเทศอื่นได้ หากประเทศอื่นนั้นถูกผูกพันด้วยสนธิสัญญาที่จะยอมรับให้คำพิพากษานั้นมีผลภายในดินแดนของตน หรือ

¹ รัชนิกร ลาภวนิชชา, การพัฒนากฎหมายว่าด้วยการขัดกันแห่งอำนาจศาลในประชาคมอาเซียน [ออนไลน์], 20 กรกฎาคม 2563. แหล่งที่มา: <http://web.krisdika.go.th/pdfPage.jsp?type=act&actCode=137113>

กรณีประเทศอื่นนั้นเต็มใจปฏิบัติตามคำพิพากษาต่างประเทศเองด้วยเหตุผลพิเศษเฉพาะกรณีตามหลักอัยยาศัยไมตรีระหว่างประเทศ² ยกตัวอย่างเช่น คดี Hilton v Guyot เมื่อปี ค.ศ. 1895 ซึ่งในคดีนี้ศาลสูงสหรัฐอเมริกาได้กล่าวถึงการยอมรับหลักการรับรองและบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศไว้ และถือเป็นคดีต้นแบบที่สำคัญเกี่ยวกับการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ³

อย่างไรก็ดี แม้หลายประเทศจะให้การยอมรับหลักการนี้แล้ว⁴ แต่การที่แต่ละประเทศต่างกำหนดแนวทางปฏิบัติต่อคำพิพากษาศาลต่างประเทศไว้แตกต่างกันยังคงเป็นปัญหาที่

² ฌูว์พล จุลละเกศ, การรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในสหรัฐอเมริกา, นิตยสารตุลพาห, ปีที่ 44 เล่มที่ 2 (มิถุนายน 2540), หน้า 84.

³ คดี Hilton v Guyot เมื่อปี ค.ศ. 1895 ถือเป็นกรณีศึกษาต้นแบบ ศาลสูงสหรัฐอเมริกาได้วินิจฉัยว่าศาลสหรัฐอเมริกาจะรับรองและบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศก็ต่อเมื่อศาลแห่งประเทศที่ทำคำพิพากษายอมรับและบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลสหรัฐอเมริกาด้วย จึงส่งผลให้หลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติตอบแทนระหว่างกันกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญประการแรกที่ศาลสหรัฐอเมริกาใช้พิจารณาว่าจะให้การรับรองและการบังคับตามคำพิพากษาต่างประเทศหรือไม่

⁴ การรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศนั้น ปัจจุบันได้รับการยอมรับแล้วในหลายประเทศ ทั้งประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์ โดยจากการศึกษาพบว่าหลายประเทศมีกฎหมายภายในบัญญัติไว้อย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร ยกตัวอย่างเช่น

(1) ประเทศอังกฤษ หลักการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศปรากฏอยู่ใน The Administration of Justice Act 1920, The Foreign Judgments (Reciprocal Enforcement) Act 1933

(2) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (Code of Civil Procedure) มาตรา 328, 722, 733

(3) ประเทศกัมพูชา ปรากฏอยู่ใน The Code of Civil Procedure of Cambodia ค.ศ. 2007 ข้อ 199 (1)

(4) สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ปรากฏอยู่ใน The Civil Procedure Code of Vietnam ค.ศ. 2007 และ The Ordinance on the Recognition and Enforcement of Civil Judgments and Decisions of Foreign Courts in Vietnam

(5) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ปรากฏอยู่ใน Law on Judgment Enforcement ค.ศ. 2004 และ Law on Civil Procedure of Lao

(6) สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ปรากฏอยู่ใน Civil Procedure Code of Myanmar ค.ศ. 1908 ข้อ 13-14

นำมาสู่การริเริ่มนำเอาระบบสนธิสัญญาเข้ามาช่วยทำให้หลักเกณฑ์ในเรื่องดังกล่าวระหว่างรัฐที่ยินยอมเป็นภาคีมีความสอดคล้องกันมากขึ้น โดยในปัจจุบันนี้มีอนุสัญญาหลายฉบับที่ได้รับรองหลักเกณฑ์และวิธีการในการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศไว้⁵ ทั้งในรูปแบบที่เป็นอนุสัญญาหลายฝ่าย (Multilateral Convention) และอนุสัญญาสองฝ่าย (Bilateral Convention)⁶ และในปี ค.ศ. 2019 “Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil and Commercial Matters” หรือที่เรียกกันว่า “2019 Hague Judgments Convention” ถือเป็นอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องฉบับล่าสุดที่ได้รับการพัฒนาโดยที่ประชุมแห่งกรุงเฮกว่าด้วยกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล

⁵ ตัวอย่างอนุสัญญาที่ได้รับรองหลักเกณฑ์และวิธีการในการรับรองและบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ

(1) อนุสัญญาแห่งกรุงเฮกลงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 1971 ว่าด้วยการรับรองและบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์

(2) A Model Act for the Recognition and Enforcement of Foreign Money Judgments 1964 (กฎหมายแม่แบบว่าด้วยการรับรองและการบังคับคดีเกี่ยวกับคำพิพากษาที่เป็นหนี้เงิน ค.ศ. 1964)

(3) Brussels I Regulation of 2000

(4) Brussels II Regulation (EC) No 2201/2003 ใช้ในกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปซึ่งเป็นรัฐภาคี 25 ประเทศ

(5) Convention between Belgium and France relative to the Enforcement of Judgments 1899 (อนุสัญญาระหว่างประเทศเบลเยียมและประเทศฝรั่งเศสว่าด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษา ค.ศ. 1899)

(6) The Convention between France and the Swiss Confederation Respecting Jurisdiction and the Execution of Civil Judgments of 15 June 1869 (อนุสัญญาระหว่างประเทศฝรั่งเศสและสวิตเซอร์แลนด์ว่าด้วยเขตอำนาจศาลและการบังคับคดีตามคำพิพากษาในคดีแพ่ง)

(7) The Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters (Lugano Convention) (อนุสัญญาว่าด้วยเขตอำนาจศาลและการบังคับคดีตามคำพิพากษาในคดีแพ่งและพาณิชย์ (อนุสัญญารุงลูโกโน))

⁶ สถาบันวิชาการนโยบายกิจการสาธารณะกับธุรกิจและการกำกับดูแล (APaR) มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, รายงานการศึกษาดับสมบุรณ์ โครงการการยอมรับและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ในกลุ่มประเทศอาเซียน [ออนไลน์], 22 กรกฎาคม 2563. แหล่งที่มา: <http://www.led.go.th/articles/pdf/f-court.pdf>

หรือ HCCH และกำลังเป็นที่สนใจของนานาชาติ แม้ว่าจะยังไม่มีประเทศใดเป็นรัฐภาคี (Contracting Party) และยังไม่มีสภาพบังคับก็ตาม

จากที่กล่าวมานี้ หลักการรับรองและบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในประเทศไทยจึงมีเหตุอันสมควรถูกยกขึ้นมาศึกษาให้มากขึ้น เนื่องจากแนวทางปฏิบัติต่อคำพิพากษาศาลต่างประเทศในประเทศไทยยังมีความคลุมเครือ กล่าวคือ แม้จะมีคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องอยู่บ้าง⁷ แต่ก็เป็นเพียงการวางแนวทางการปฏิบัติต่อคำพิพากษาศาลต่างประเทศในประเทศไทยไว้อย่างผิวเผิน ไม่สามารถให้ความชัดเจนแน่นอนได้ว่าเมื่อมีการร้องขอให้รับรองและบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในประเทศไทยขึ้นในอนาคตแล้วทางปฏิบัติของศาลไทยจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งไม่ปรากฏตัวบทกฎหมายที่มีการบัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้เป็นการเฉพาะ ขณะที่ตัวบทกฎหมายที่ปรากฏว่าเกี่ยวข้องก็เป็นเรื่องที่เฉพาะกรณีมาก เช่น ความรับผิดชอบแพ่งต่อความเสียหายจากกรณีมลพิษน้ำมันเท่านั้น จึงเป็นที่น่ากังวลว่าการขาดความชัดเจนในแนวทางปฏิบัติต่อคำพิพากษาศาลต่างประเทศเช่นนี้อาจกระทบความเชื่อมั่นของภาคธุรกิจระหว่างประเทศที่มีต่อการระงับข้อพิพาทของไทย สมควรต้องมีการพัฒนาหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในเรื่องดังกล่าวนี้ให้ชัดเจนขึ้น แต่การริเริ่มนี้ต้องดำเนินการอย่างระมัดระวัง โดยพิจารณาให้ครอบคลุมทั้งข้อดี ข้อเสีย และประโยชน์ที่จะได้รับ ซึ่งการนำเอาอนุสัญญา “2019 Hague Judgments Convention” มาเป็นกรณีศึกษาย่อมจะเป็นประโยชน์อย่างมาก เนื่องจากย่อมช่วยให้เห็นภาพได้ว่าในระบบสากลนั้นมีการวางหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องไว้อย่างไร และมีส่วนใดบ้างที่อาจเหมาะสมนำมาปรับใช้พัฒนากฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องของประเทศไทยได้ในอนาคต

⁷ ตัวอย่างคำพิพากษาที่เกี่ยวข้อง เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 585/2461 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6565/2544 และคำพิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางที่ 2351/2548 โปรดดูเนื้อหาคำพิพากษาโดยย่อในเชิงอรรถที่ 21-23

2. หลักการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์

2.1 ความเป็นมาของหลักการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์

แนวความคิดเกี่ยวกับการรับรองและบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ เริ่มปรากฏขึ้นมาตั้งแต่สมัยอดีตโบราณ ภายใต้หลักกฎหมายร่วมกัน (Ius Commune) ของยุโรป ในยุคโรมันก็ได้มีปรากฏหลักกฎหมายที่ใกล้เคียงกับหลักการรับรองและบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ จากการที่ได้อนุญาตให้อาณาจักรโรมันรับรองและบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลจากอาณาจักรอื่นเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับชาวโรมันที่ไปทำการค้ากับคนนอกอาณาจักร ต่อมาในยุคสมัยใหม่ นับตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 17 เป็นต้นมา ศาลอังกฤษก็ได้มีทัศนคติเชิงบวกต่อการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศมากขึ้น โดยยอมรับว่าคำพิพากษาของศาลต่างประเทศอาจได้รับการรับรองและบังคับตามในประเทศอังกฤษได้⁸ โดยในปี ค.ศ. 1842 ศาลอังกฤษได้ให้เหตุผลของการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศในศาลอังกฤษว่าเป็นไปตามหลักพันธกรณี (Doctrine of Obligation) กล่าวคือ เมื่อศาลที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีได้พิพากษาให้ฝ่ายที่แพ้คดีมีหน้าที่ต้องชำระหนี้ให้กับฝ่ายที่ชนะเป็นจำนวนหนึ่งแล้ว ฝ่ายที่แพ้คดีย่อมจะต้องผูกพันตามพันธกรณีทางกฎหมายที่จะต้องจ่ายหนี้ตามจำนวนนั้นไม่ว่าจะมีการบังคับคดีที่แห่งไหนก็ตาม อีกทั้งหน้าที่ในการชำระหนี้ของฝ่ายที่แพ้คดีเป็นไปตามความรับผิดชอบตามสัญญาโดยปริยาย (Implied Contract) ดังนั้น การบังคับชำระหนี้ของฝ่ายที่แพ้คดีในศาลต่างประเทศจึงย่อมถือว่าเป็นการบังคับความรับผิดชอบตามสัญญาโดยปริยายเนื่องจากพันธกรณีทางกฎหมายที่จะต้องชำระหนี้ในจำนวนหนึ่งติดตามฝ่ายที่แพ้คดีไปทุกหนแห่ง แต่อย่างไรก็ดี การรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศตามหลักพันธกรณีได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นหลักการที่คำนึงถึงแค่พันธกรณีทางกฎหมายระหว่างเจ้าหน้าที่กับลูกหนีนำนามาสู่การเสนอใช้หลักอัยยาศัยไมตรีระหว่างประเทศ (Comity) ในการรับรองและบังคับคดี

⁸ กมล สนธิเกษตริน, ความร่วมมือทางศาลเกี่ยวกับการยอมรับบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ, นิตยสารตุลพาห, ปีที่ 31 เล่มที่ 2 (เมษายน 2527), หน้า 25-26.

ตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ⁹ โดยตามหลักอรรถาธิบายไม่ตรีนี้ การบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศจะใช้วิธีหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติตอบแทนระหว่างกัน (Reciprocity) กล่าวคือ ศาลจากประเทศที่สองจะรับรองและบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลจากประเทศแรกก็ต่อเมื่อศาลจากประเทศแรกมีคำมั่นว่าจะรับรองและบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลจากประเทศที่สองเช่นเดียวกัน

นอกจากทั้งสองหลักการในข้างต้น การรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศยังได้มีการพัฒนามาจากหลักสิทธิที่ได้รับมาด้วย (Principle of Acquired Right) ซึ่งหลักการนี้เสนอว่าคำพิพากษาที่ได้รับการพิจารณาพิพากษาจากศาลที่มีเขตอำนาจย่อมก่อให้เกิดสิทธิซึ่งได้รับการยอมรับจากศาลต่างประเทศ และได้เริ่มปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 ซึ่งศาลสูงแคนาดาได้ให้การยอมรับหลักสิทธิที่ได้รับมาไว้ว่า “กฎหมายของประเทศแคนาดาต้องให้การยอมรับในสิทธิที่ได้รับมาตามกฎหมายต่างประเทศด้วยเช่นกัน เว้นแต่สิทธิดังกล่าวจะขัดต่อกฎหมายและความสงบเรียบร้อยของประเทศแคนาดา”¹⁰ ทั้งนี้ การที่ศาลในประเทศที่สองจะรับรองหรือบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ ฝ่ายที่ทำการร้องขอให้รับรองหรือบังคับคดีจะต้องได้รับสิทธินั้นมาโดยสมบูรณ์ตามกฎหมายของประเทศแรก

จะเห็นได้ว่า หลักการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในปัจจุบัน เป็นที่ยอมรับของนานาชาติมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะหลังช่วงสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ซึ่งได้เริ่มมีการตื่นตัวให้ความสนใจในเรื่องดังกล่าวนี้มากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จากการพยายามคิดค้นหลักเกณฑ์และวิธีการที่เป็นกลางในรูปแบบของข้อตกลงระหว่างประเทศเพื่อให้บรรดาประเทศต่าง ๆ ที่เป็นภาคีใช้หลักเกณฑ์และวิธีการเดียวกันในการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ เช่น อนุสัญญาแห่งกรุงเฮกว่าด้วยการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 1971 ซึ่งจัดทำขึ้นโดยที่ประชุมแห่งกรุงเฮกว่าด้วยกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดี

⁹ สถาบันวิชาการนโยบายกิจการสาธารณะกับธุรกิจและการกำกับดูแล (APaR) มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, รายงานการศึกษาระดับสมบูรณ โครงการการยอมรับและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ในกลุ่มประเทศอาเซียน, หน้า 5-6.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8; และโปรดดู Jantree Sinsupparoeek, *Recognition and enforcement of foreign judgments in Canada*, (Bangkok: Nititham Publishing House, 2000).

บุคคล (Hague Conference on Private International Law: HCCH)¹¹ โดยในวันที่ 2 กรกฎาคม ค.ศ. 2019 HCCH ก็ได้จัดทำอนุสัญญาฉบับใหม่ขึ้น คืออนุสัญญาว่าด้วยการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ (Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil and Commercial Matters) อันเป็นอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับหลักการนี้ฉบับล่าสุด

2.2. หลักการที่เกี่ยวข้องกับการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ

โดยหลักแล้ว ในแต่ละรัฐย่อมจะมีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเองในการบริหารประเทศโดยปราศจากการแทรกแซงจากรัฐอื่น ตลอดจนอำนาจในการออกกฎหมายผ่านผู้แทนของตนตามอำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการในการตัดสินข้อพิพาทโดยศาล ดังนั้น การที่รัฐหนึ่งยอมลดอำนาจอธิปไตยของตนลงเพื่อยอมรับอำนาจอธิปไตยของรัฐอื่นโดยรับรองและบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศจึงมีแนวความคิดทั้งฝ่ายที่สนับสนุนและไม่สนับสนุน โดยในที่นี้จะแยกพิจารณาเป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

2.2.1 หลักการที่สนับสนุนการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ

(1) หลักถ้อยทีถ้อยปฏิบัติตอบแทนระหว่างกัน (Doctrine of Reciprocity)

หลักการนี้เป็นหลักการพื้นฐานของการยอมลดอำนาจอธิปไตยของรัฐเพื่อยอมรับอำนาจของรัฐอื่น แต่ในขณะเดียวกันก็คาดหวังที่จะให้อีกรัฐหนึ่งนั้นปฏิบัติกลับมาเช่นเดียวกันด้วย กล่าวคือ รัฐที่รับรองและบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศย่อมคาดหวังให้รัฐของศาลที่ได้ทำคำพิพากษาปฏิบัติตอบแทนกลับมาเช่นเดียวกัน โดยต่างต้องยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาของกันและกัน ในลักษณะที่เหมือนกันและเท่าเทียมกัน โดยการยอมรับดังกล่าวเป็นการยอมรับตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศโดยสมัครใจของประเทศ มิใช่การยอมรับเพราะหน้าที่หรือพันธกรณีระหว่างประเทศ¹²

¹¹ กมล สนธิเกษตริน, ความร่วมมือทางศาลเกี่ยวกับการยอมรับบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ, หน้า 21.

¹² สถาบันวิชาการนโยบายกิจการสาธารณะกับธุรกิจและการกำกับดูแล (APaR) มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, รายงานการศึกษาระดับสมบูรณ โครงการการยอมรับและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ในกลุ่มประเทศอาเซียน, หน้า 21.

(2) หลักแห่งพันธกรณี (Doctrine of Obligation)

หลักการนี้ให้ความสำคัญคือ เมื่อศาลซึ่งมีเขตอำนาจศาลเหนือจำเลยวินิจฉัยตัดสินคดีโดยกำหนดจำนวนเงินเพื่อให้ชำระหนี้แก่โจทก์ หรือกำหนดหน้าที่หรือความรับผิดชอบในการที่จำเลยจะต้องชำระหนี้ไว้อย่างไร คำพิพากษาของศาลที่กำหนดหน้าที่หรือภาระหนี้ให้แก่ตัวจำเลยเช่นนั้นย่อมเป็นพันธะทางกฎหมายที่ศาลของประเทศอื่นต้องมีความผูกพันที่จะบังคับตามหนี้แห่งคำพิพากษานั้นด้วย และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าคำพิพากษานั้นมีความศักดิ์สิทธิ์ต้องปฏิบัติตามไม่ว่าศาลที่ตัดสินจะเป็นศาลของประเทศใด ทั้งนี้ การนำคำพิพากษาศาลต่างประเทศมาใช้บังคับในประเทศอื่นจะต้องนำคำพิพากษาศาลต่างประเทศมาฟ้องขอให้ศาลในอีกประเทศหนึ่งยอมรับและบังคับให้ โดยถือว่าคำพิพากษาของศาลต่างประเทศเป็นมูลคดีเพื่อเรียกร้องหนี้แห่งคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ¹³

(3) หลักอัยยาศัยไมตรีระหว่างประเทศ (Doctrine of Comity)

หลักอัยยาศัยไมตรีระหว่างประเทศเป็นหลักที่สืบเนื่องมาจากการที่รัฐหนึ่งต้องการที่จะอำนวยความสะดวกในเรื่องกระบวนการพิจารณาคดีแก่รัฐอธิปไตยอื่น และได้ถูกนำมาเป็นแนวทางในการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ โดยหลักอัยยาศัยไมตรีระหว่างประเทศนี้มีบทบาทในประเทศที่ได้รับอิทธิพลมาจากระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) และเป็นแนวคิดที่มาจากศาลของประเทศอังกฤษในช่วงศตวรรษที่ 17 จากการที่ศาลในขณะนั้นเกรงว่าหากประเทศอังกฤษไม่ยอมรับรองคำพิพากษาศาลต่างประเทศ ศาลของประเทศอื่นก็จะไม่รับรองและบังคับตามคำพิพากษาของประเทศอังกฤษเช่นกัน¹⁴

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 22.

¹⁴ อนันต์ ชัยนิ๊ก, การรับรองและการบังคับตามคำพิพากษาของศาล ในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน, วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี, ปีที่ 9 ฉบับที่ 4 (มิถุนายน 2556), หน้า 31.

2.2.2 หลักการที่มีได้สนับสนุนการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ

(1) หลักอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน (Principle of Territorial Sovereignty)

ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ รัฐแต่ละรัฐย่อมมีสิทธิใช้อำนาจอธิปไตยภายในดินแดนของตนได้อย่างเด็ดขาดและบริบูรณ์แต่ผู้เดียว เนื่องจากอำนาจอธิปไตยของรัฐเป็นหลักประกันของความเป็นเอกราช และเป็นอำนาจที่รัฐสามารถใช้ได้อย่างเต็มที่ โดยการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐไม่อาจถูกแทรกแซงโดยรัฐอื่น ตามที่กฎบัตรสหประชาชาติ (Charter of the United Nations) ก็ได้มีการระบุรับรองอำนาจอธิปไตยของรัฐไว้ว่าการใช้อำนาจของสหประชาชาติจะไม่มีลักษณะใด ๆ ที่เป็นการแทรกแซงกิจการภายในของรัฐสมาชิก¹⁵ ดังนั้น การรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศจึงถูกมองว่าเป็นการทับซ้อนของอำนาจอธิปไตยของรัฐ อันจะทำให้ความขัดแย้งระหว่างรัฐหลักเลิกล้มได้ เพราะอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนและประชากรของรัฐถือเป็นอำนาจสูงสุด เด็ดขาด และไม่มีเงื่อนไข การประนีประนอมระหว่างอำนาจอธิปไตยของรัฐที่เข้ามาทับซ้อนกันย่อมมีความขัดกันและยอมรับไม่ได้ ทั้งนี้ เนื่องจากคำพิพากษาของศาลคือการกระทำทางตุลาการของรัฐ โดยเป็นการกระทำของรัฐอื่นไม่สมควรถูกแทรกแซงเช่นเดียวกับการใช้อำนาจอธิปไตยทางบริหารและนิติบัญญัติ

(2) หลักความเป็นอิสระของอำนาจตุลาการ (Principle of the Independence of the Judiciary)

หลักความเป็นอิสระของตุลาการมีขึ้นเพื่อให้ผู้พิพากษาสามารถตัดสินคดีตามกฎหมายได้อย่างอิสระ ทั้งเป็นอิสระจากองค์กรนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และเป็นอิสระจากผู้พิพากษาด้วยกันเอง กล่าวคือ ความเป็นอิสระของอำนาจตุลาการนี้มีได้หมายความว่าศาลจะมีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดโดยปราศจากการควบคุม แต่หมายถึงสิทธิที่จะมีหลักประกันว่าข้อพิพาทจะได้รับการพิพากษาโดยยุติธรรม เป็นกลาง และเป็นอิสระจากอิทธิพลหรืออำนาจนอกเหนือกฎหมาย ซึ่งตามหลักการดังกล่าวนี้ คำพิพากษาของศาลในประเทศใดก็ย่อมจะมีผลบังคับใช้ภายในดินแดนของประเทศนั้นเท่านั้น คำพิพากษาของศาลในรัฐหนึ่งจะไปมีผลบังคับ

¹⁵ กฎบัตรสหประชาชาติ (Charter of the United Nations) มาตรา 2 ข้อ 7 “ไม่มีข้อความใดในกฎบัตรฉบับปัจจุบัน จะให้อำนาจแก่สหประชาชาติเข้าแทรกแซงในเรื่องซึ่งโดยสาระสำคัญแล้วตกอยู่ในเขตอำนาจภายในของรัฐ”

ยังศาลในอีกรัฐไม่ได้ เพราะหากเป็นเช่นนั้นแล้วก็จะเท่ากับเป็นการแทรกแซงอำนาจศาลจากอิทธิพลภายนอก¹⁶

2.3 ความแตกต่างของการรับรองและการบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ

แม้ว่าทั้งการรับรองและการบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศจะเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐและมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างใกล้ชิดกัน แต่การรับรองและการบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศก็เป็นคนละเรื่องกัน

(1) การรับรองคำพิพากษาศาลต่างประเทศ (Recognition of Foreign Judgments) คือกรณีที่ศาลของประเทศหนึ่งซึ่งได้รับคำร้องขอใช้อำนาจทางตุลาการยอมรับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศซึ่งเป็นศาลที่ได้วินิจฉัยคดีและมีคำพิพากษา (Rendering Court) โดยมีได้มีเรื่องของการบังคับคดีเข้ามาเกี่ยวข้อง¹⁷

(2) การบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ (Enforcement of Foreign Judgments) คือกรณีที่ศาลของประเทศหนึ่งใช้อำนาจทางตุลาการบังคับคดีแก่จำเลย หรือทรัพย์สินของจำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศซึ่งอยู่ภายใต้เขตอำนาจของศาลที่ได้รับการร้องขอให้บังคับตามคำร้องขอของโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ กล่าวคือ เป็นกรณีที่โจทก์ตามคำพิพากษาประสงค์ที่จะให้จำเลยตามคำพิพากษาชำระหนี้ตามคำพิพากษา โดยจำเลยนั้นมีทรัพย์สินที่อาจชำระหนี้ได้อยู่ในประเทศที่จะให้มีการบังคับคดี โจทก์จึงมีความจำเป็นต้องอาศัยอำนาจตุลาการของศาลที่จะบังคับคดี (Enforcing Court) ให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลที่ได้ทำคำพิพากษา (Rendering Court)¹⁸

ข้อแตกต่างที่สำคัญก็คือ การรับรองคำพิพากษาศาลต่างประเทศนั้นเป็นกรณีที่ศาลแห่งประเทศที่ได้รับคำร้องขอให้รับรองคำพิพากษาศาลได้ยอมรับผลของคำพิพากษาของศาลต่างประเทศโดยเชื่อถือในคำพิพากษานั้นและจะไม่รื้อฟื้นคดีขึ้นมาพิจารณาอีก ด้วยเหตุผลว่าข้อเท็จจริงในคดีได้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณามาแล้วในศาลของอีกประเทศหนึ่ง การรับรอง

¹⁶ สาวิกา สุมานันท์, การบังคับคดีแพ่งตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศโดยศาลไทย: ศึกษากรณีเฉพาะคำพิพากษาศาลประเทศสิงคโปร์, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 15.

¹⁷ ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2561), หน้า 297.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 298.

คำพิพากษาจึงไม่จำเป็นต้องมีการบังคับตามคำพิพากษาเสมอไป และคำพิพากษาศาลต่างประเทศที่อาจร้องขอให้รับรองนั้นโดยทั่วไปแล้วจะเป็นคำพิพากษาที่ไม่อาจมีการบังคับได้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับการรับรองหรือประกาศนิติฐานะ หรือความสามารถของบุคคล โดยเฉพาะในกฎหมายครอบครัว เช่น การสิ้นสุดการเป็นสามีภริยา การรับรองบุตร เป็นต้น¹⁹ ส่วนการบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศคือกรณีที่ศาลของประเทศหนึ่งใช้อำนาจทางตุลาการบังคับให้จำเลยตามคำพิพากษาปฏิบัติตามคำพิพากษาซึ่งได้ตัดสินมาแล้ว ในต่างประเทศ ตลอดจนบังคับถึงทรัพย์สินของจำเลยตามคำพิพากษาที่อยู่ภายใต้เขตอำนาจของศาลที่ได้มีการร้องขอให้มีการบังคับตามคำร้องขอของโจทก์ด้วย โดยอาศัยหลักเกณฑ์และวิธีการตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายของศาลแห่งประเทศที่ได้รับคำร้องขอให้มีการบังคับคดี ดังนั้น การรับรองคำพิพากษาไม่จำเป็นต้องมีการบังคับตามคำพิพากษา แต่การบังคับตามคำพิพากษาโดยปราศจากการรับรองจะมีไม่ได้ จะต้องมีการรับรองเสมอ²⁰

3. การรับรองและการบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในประเทศไทย

แม้จะยังคงมิได้เข้าร่วมในความตกลงระหว่างประเทศใด ๆ ที่ว่าด้วยการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์โดยตรง ตลอดจนไม่มีกฎหมายภายในว่าด้วยเรื่องดังกล่าวโดยเฉพาะ แต่ในปัจจุบันประเทศไทยก็ได้มีการปรากฏตัวบทกฎหมายที่มีการบัญญัติให้ใช้บังคับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศได้ในบางกรณีแล้ว แม้จะเป็นกรณีเฉพาะคดีบางประเภทเท่านั้น ดังนั้น เมื่อเป็นกรณีเฉพาะตามที่กฎหมายบัญญัติให้ใช้บังคับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศได้แล้ว ทางปฏิบัติของศาลก็ย่อมต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งย่อมต่างจากกรณีคำพิพากษาต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์อื่น ๆ โดยทั่วไปที่ไม่มีตัวบทกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์อย่างชัดเจน ทั้งสองกรณีจึงสมควรต้องแยกพิจารณาเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง ดังต่อไปนี้

¹⁹ อานนท์ ศรีบุญโรจน์, คำพิพากษาของศาลในกลุ่มประเทศอาเซียน จะมีผลในอีกประเทศหนึ่งหรือไม่?, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2556), หน้า 29.

²⁰ ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล, หน้า 298.

3.1 กรณีเป็นภาคีในอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องและมีตัวบทกฎหมายบัญญัติให้ใช้บังคับ บังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศได้

3.1.1 กรณีความรับผิดทางแพ่งต่อความเสียหายจากมลพิษน้ำมันอันเกิด จากเรือ ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางแพ่งต่อความเสียหายจากมลพิษน้ำมันอันเกิด จากเรือ พ.ศ. 2560

อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยความรับผิดทางแพ่งเพื่อความเสียหายจาก
ภาวะมลพิษน้ำมัน ค.ศ. 1992 (International Convention on Civil Liability for Oil Pollution
Damage, 1992) หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปในชื่อย่อว่า CLC 1992 เป็นอนุสัญญาที่ใช้บังคับกับ
ความเสียหายจากมลพิษน้ำมันที่เกิดขึ้นในอาณาเขตปกครอง หรือทะเลอาณาเขตของประเทศ
ที่เป็นภาคี ซึ่งรวมถึงเขตเศรษฐกิจจำเพาะ หรือพื้นที่ที่มีลักษณะเดียวกันของแต่ละรัฐภาคี
อนุสัญญานี้ครอบคลุมเฉพาะเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการรั่วไหลหรือการปล่อยน้ำมันที่มี
ลักษณะคงตัวจากเรือเดินทะเลที่ถูกสร้างขึ้นหรือถูกใช้เพื่อขนถ่ายน้ำมันเป็นสินค้า (เรือบรรทุก
น้ำมัน) และจะสามารถใช้ได้เฉพาะกรณีน้ำมันที่มีลักษณะคงตัว (Persistent Oil) เช่น น้ำมันดิบ
น้ำมันดีเซลชนิดหนัก และน้ำมันหล่อลื่น โดยอนุสัญญาระหว่างประเทศฉบับนี้มีการกล่าวถึง
คำพิพากษาศาลต่างประเทศที่วินิจฉัยเกี่ยวกับความรับผิดของเจ้าของเรือต่อความเสียหายจาก
ภาวะมลพิษน้ำมันจากเรือ โดยกำหนดให้คำพิพากษาใด ๆ ที่ทำขึ้นโดยศาลที่มีเขตอำนาจ
ของรัฐตามข้อ 9 ของอนุสัญญานี้ สามารถบังคับได้ในรัฐที่มีคำพิพากษานั้น หากเป็นกรณีที่
คำพิพากษานั้นถึงที่สุดแล้ว

อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยความรับผิดทางแพ่งเพื่อความเสียหายจาก
ภาวะมลพิษน้ำมัน ค.ศ. 1992 หรือ CLC 1992 นี้ ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาแล้ว
เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2560 หากเกิดกรณีที่เรือต่างชาติมาก่อความเสียหายจากมลพิษน้ำมัน
ในประเทศไทย คำพิพากษาของประเทศไทยย่อมจะมีผลบังคับใช้ได้และสามารถบังคับคดีได้
ในรัฐที่เป็นภาคี และในการนี้ ประเทศไทยได้มีการตรากฎหมายระดับพระราชบัญญัติขึ้น
เรียกว่า พระราชบัญญัติความรับผิดทางแพ่งต่อความเสียหายจากมลพิษน้ำมันอันเกิดจากเรือ
พ.ศ. 2560 เพื่อนำวิธีการอนุสัญญาดังกล่าวแล้ว โดยในส่วนของหลักการรับรองและการบังคับ
ตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศนั้นปรากฏอยู่ในมาตรา 36 บัญญัติไว้ว่า “คำพิพากษา
ถึงที่สุดเกี่ยวกับความเสียหายจากมลพิษของศาลต่างประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญา ให้ใช้
บังคับในประเทศไทยได้ เว้นแต่

(1) คำพิพากษานั้นได้มาโดยกลฉ้อฉล
(2) จำเลยมิได้รับหมายเรียกโดยชอบและไม่มีโอกาสตามสมควรในการต่อสู้คดี
(3) คำพิพากษานั้นขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
กำหนดเวลา เงื่อนไข และวิธีการในการขอให้ศาลบังคับตามคำพิพากษาของ
ศาลต่างประเทศ ตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของศาล”

**3.1.2 กรณีการชดเชยค่าสินไหมทดแทนของกองทุนของศาลต่างประเทศ
ที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญากองทุน ตามพระราชบัญญัติการเรียกเงินสมทบเข้ากองทุนระหว่าง
ประเทศเพื่อชดเชยความเสียหายอันเนื่องมาจากมลพิษน้ำมันอันเกิดจากเรือ พ.ศ. 2560**

อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดตั้งกองทุนระหว่างประเทศเพื่อชดเชย
ความเสียหายอันเนื่องมาจากมลพิษน้ำมัน ค.ศ. 1992 (International Convention on the
Establishment of an International Fund for Compensation for Oil Pollution Damage,
1992) หรือที่เรียกกันว่า FUND 1992 เกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดระบบสำหรับ
ค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายจากมลพิษน้ำมันในรัฐภาคีและสำหรับค่าใช้จ่ายของ
มาตรการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นได้ดำเนินการ ณ ที่ใดก็ตามเพื่อป้องกันหรือบรรเทาความเสียหายนั้น
ทั้งนี้ อนุสัญญา FUND 1992 นี้ ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีแล้วเช่นกัน และได้มีการตรา
กฎหมายระดับพระราชบัญญัติขึ้นเพื่อบูรณาการอนุสัญญาดังกล่าวแล้ว เรียกว่า พระราชบัญญัติ
การเรียกเงินสมทบเข้ากองทุนระหว่างประเทศเพื่อชดเชยความเสียหายอันเนื่องมาจากมลพิษ
น้ำมันอันเกิดจากเรือ พ.ศ. 2560 ตามพระราชบัญญัตินี้ได้ปรากฏหลักการรับรองและบังคับ
ตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศปรากฏอยู่เช่นเดียวกันในมาตรา 34 บัญญัติว่า “คำพิพากษา
ถึงที่สุดเกี่ยวกับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนของกองทุนของศาลต่างประเทศที่เป็นภาคีแห่ง
อนุสัญญากองทุน ให้ใช้บังคับในประเทศไทยได้ เว้นแต่

(1) คำพิพากษานั้นได้มาโดยกลฉ้อฉล
(2) จำเลยมิได้รับหมายเรียกโดยชอบและไม่มีโอกาสตามสมควรในการต่อสู้คดี
(3) คำพิพากษานั้นขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
กำหนดเวลา เงื่อนไข และวิธีการในการขอให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและ
การค้าระหว่างประเทศ บังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไป
ตามข้อกำหนดของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ”

ทั้งนี้ ทั้งสองกรณีในข้างต้นแม้จะมีกฎหมายรองรับการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศไว้แล้ว แต่ก็ยังไม่ปรากฏคำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวข้องแต่อย่างใด

3.2 กรณีมิได้เป็นภาคีในอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องและไม่มีตัวบทกฎหมายบัญญัติให้ใช้บังคับบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศได้

แม้ว่าในปัจจุบันประเทศไทยจะได้ปรากฏบางกรณีที่มีตัวบทกฎหมายบัญญัติยอมรับหลักการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศแล้ว ได้แก่กรณีความเสียหายที่เกิดจากมลพิษน้ำมันอันเกิดจากเรือ ซึ่งคำพิพากษาศาลต่างประเทศใดที่เข้าเงื่อนไขตามกฎหมายดังกล่าวก็ย่อมใช้บังคับในประเทศไทยได้ และศาลไทยก็ย่อมมีหน้าที่ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายนั้น แต่สำหรับกรณีคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์อื่น ๆ ที่มีใช้กรณีความเสียหายจากมลพิษน้ำมันอันเกิดจากเรือซึ่งยังคงไม่ปรากฏการบัญญัติกฎหมายรับรองอย่างชัดเจน ตลอดจนยังคงมิได้มีการเข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาที่เกี่ยวข้อง ยังคงเป็นปัญหาที่ต้องพิจารณาต่อไปว่าศาลไทยจะมีทางปฏิบัติต่อคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ที่มีใช้กรณีมลพิษน้ำมันอย่างไร จะยังคงเป็นไปตามแนวทางที่วางไว้ในคำพิพากษฉบับก่อน ๆ หรือไม่

ทั้งนี้ เมื่อในปัจจุบันประเทศไทยยังคงไม่ได้มีการทำข้อตกลงระหว่างประเทศใดเกี่ยวกับการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ จึงส่งผลให้เมื่อมีคดีพิพาทเกิดขึ้นในต่างประเทศแม้คู่กรณีฝ่ายหนึ่งในคดีจะชนะคดีและได้รับคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศมาแล้ว แต่ก็จะนำมาใช้บังคับเอากับทรัพย์สินของลูกหนี้ที่อยู่ในประเทศไทยไม่ได้ หากต้องการให้มีการบังคับคดีตามคำพิพากษา เมื่อพิจารณาตามแนวทางคำพิพากษาของศาลไทยที่ได้เคยวางหลักไว้เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวนี้ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 585/2461²¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่

²¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 585/2461 คดีเดิมนั้น นางฟาม ทีเลียน (Fam ThiLian) พลเมืองชาวเวียดนามเป็นโจทก์ยื่นฟ้องนายตัน วันเนียว (Tan Wan Neo) ที่ศาลเมืองไซ่ง่อน สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เนื่องจากนายตัน วันเนียว ผิดสัญญาซื้อขาย ศาลเมืองไซ่ง่อนได้พิพากษาให้นายตันวันเนียวชำระค่าเสียหายพร้อมทั้งดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียม แต่นายตัน วันเนียว ได้หลบหนีเข้ามาพำนักอยู่ที่ประเทศไทย นางฟาม ทีเลียนจึงได้ยื่นคำร้องขอให้ศาลของประเทศไทยบังคับตามคำพิพากษาศาลเมืองไซ่ง่อน ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าคำพิพากษาของศาลเมืองไซ่ง่อนนั้นเป็นคำพิพากษาโดยจำเลยขาดนัด และไม่ปรากฏว่าเป็นคำพิพากษาที่ได้ติดอาณัติจะรับบังคับบัญชาและดำเนินการตามได้ อีกทั้งโจทก์มิได้นำพยานหลักฐานมาสืบในข้อที่ว่าจำเลยผิดสัญญานั้นเลย จึงให้ยกฟ้องโจทก์

6565/2544²² และคำพิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางที่ 2351/2548²³ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาดังกล่าวก็ย่อมไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากการเริ่มต้นฟ้องคดีต่อศาลไทยเป็นคดีใหม่

ศาลแพ่งไทยได้วางหลักการในเรื่องนี้ไว้ว่า คำพิพากษาของศาลต่างประเทศนั้นเป็นพยานหลักฐานแห่งสิทธิของคู่กรณี แต่ผู้ที่ร้องขอให้ศาลไทยบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศจำเป็นต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าคำพิพากษาดังกล่าวเป็นไปตามเงื่อนไขดังนี้

- (1) ศาลต่างประเทศที่ทำการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นต้องมิอำนาจในการพิจารณาคดี
- (2) คำพิพากษาของศาลต่างประเทศที่ขอให้ศาลไทยยอมรับหรือบังคับคดีตามให้นั้นเป็นคำพิพากษาที่ถึงที่สุดและเสร็จเด็ดขาดแล้ว

อย่างไรก็ดี เงื่อนไขที่ได้อ้างไว้ในคำพิพากษาศาลดังกล่าวนี้ จำกัดขอบเขตไว้เพียงกรณีหนี้เงินที่ระบุจำนวนแน่นอนแล้วเท่านั้น มิได้รวมถึงหนี้ตามคำพิพากษาประเภทอื่น จึงเป็นปัญหาต่อมาว่าหากเป็นหนี้ตามคำพิพากษาในลักษณะอื่นที่มีใช้หนี้เงินแล้วศาลไทยจะมีแนวปฏิบัติอย่างไรต่อไป

²² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6565/2544 บริษัท ฮันจิน ซึ่ปึง จำกัด เป็นโจทก์ฟ้องบริษัท มาริเทรต จำกัด เป็นจำเลยต่อศาลไทย โดยโจทก์ฟ้องว่า โจทก์เป็นนิติบุคคลตามกฎหมายของประเทศสาธารณรัฐเกาหลี จำเลยทำสัญญาเช่าเหมาระวางเรือเดินทะเล ชื่อ “เจียน จิน” ซึ่งอยู่ในความครอบครองของโจทก์ในขณะนั้นเพื่อใช้ขนส่งสินค้า และตกลงว่าหากเกิดข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งระหว่างคู่สัญญาให้เสนอข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งต่ออนุญาโตตุลาการโดยให้กำหนดและกระทำให้ขึ้นที่นครลอนดอน ประเทศอังกฤษ และใช้กฎหมายและหลักปฏิบัติของประเทศอังกฤษบังคับ

แม้อนุญาโตตุลาการ ณ นครลอนดอน ประเทศอังกฤษยังไม่มีคำวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทระหว่างโจทก์และจำเลยก็ตามแต่ก็เป็นคนละส่วนกับคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดของศาลสูงแผนกคดีพาณิชย์ ประเทศอังกฤษเกี่ยวกับคำร้องของจำเลยที่อ้างว่าโจทก์ส่งหมายเรียกเกี่ยวกับการพิพาทกันในชั้นอนุญาโตตุลาการดังกล่าวให้จำเลยในประเทศไทยโดยมิชอบ ซึ่งถึงที่สุดไปแล้วตามคำสั่งของศาลสูงแผนกคดีพาณิชย์ กำหนดให้จำเลยชดเชยค่าใช้จ่ายให้โจทก์ คำสั่งของศาลสูงแผนกคดีพาณิชย์จึงเป็นมูลหนี้

²³ คำพิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางที่ 2351/2548 โจทก์ถือสัญชาติสวีเดนและจำเลยเป็นคนไทยอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสในประเทศไทย และมีบุตรด้วยกันหนึ่งคน โจทก์ฟ้องว่าโจทก์รับผู้เยาว์เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตามกฎหมายของประเทศสวีเดนแล้วเมื่อปี พ.ศ. 2541 ซึ่งจำเลยและบุตรผู้เยาว์ได้ย้ายภูมิลำเนาไปอยู่ที่ประเทศสวีเดน โดยทั้งโจทก์และจำเลยต่างเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรร่วมกัน ต่อมาโจทก์และจำเลยมีปัญหาพิพาทกันเรื่องอำนาจปกครองบุตร โจทก์จึงฟ้องเป็นคดีความต่อศาลประเทศสวีเดน และศาลแห่งเมืองสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ได้ตัดสินให้โจทก์เป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรแต่ผู้เดียวแล้ว แต่ความปรากฏว่า ระหว่างการพิจารณาคดีนั้นจำเลยกลับพาผู้เยาว์ออกจากประเทศสวีเดนกลับมายังประเทศไทย โดยโจทก์ไม่ทราบและไม่ได้ให้ความยินยอม โจทก์จึงมาฟ้องต่อศาลประเทศไทย ขอให้จำเลยส่งมอบตัวผู้เยาว์คืนแก่โจทก์

ซึ่งในคดีใหม่นี้ศาลไทยก็ได้ถูกผูกมัดตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศแต่อย่างใด²⁴ การพิจารณาพิพากษาคดีต้องว่ากันไปตามพยานหลักฐานเสมือนเป็นคดีใหม่ เพียงแต่คำพิพากษาของศาลต่างประเทศนั้นอาจใช้เป็นหลักฐานในคดีขึ้นหนึ่งเพื่อสนับสนุนฟ้องของโจทก์หรือเป็นมูลคดีเท่านั้น กล่าวคือ เนื่องจากศาลไทยเพียงแต่รับรองคำพิพากษาต่างประเทศในฐานะที่เป็นพยานหลักฐานแห่งคดีหรือมูลคดีเท่านั้น จึงส่งผลให้ศาลไทยอาจสามารถก้าวล่วงเข้าไปพิจารณาในเนื้อหาสาระของคำพิพากษาศาลต่างประเทศนั้นได้²⁵ เพราะมิได้เป็นกรณีรับรองคำพิพากษาศาลต่างประเทศโดยตรง สิ่งนี้ย่อมส่งผลให้บุคคลผู้เกี่ยวข้องในข้อพิพาทระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นจำต้องเผชิญความเสี่ยงตลอดจนความยุ่งยากมากมายในการฟ้องคดีต่อศาลของประเทศอื่น ทั้งความยุ่งยากในการสื่อสารผ่านการใช้ภาษาประจำชาติในการสืบพยานกฎหมายภายในที่แตกต่างกัน นำไปสู่การอำนวยความสะดวกที่อาจล่าช้าไปมาก

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 585/2461 ซึ่งเป็นคำพิพากษาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในประเทศไทยแล้ว จะเห็นได้ว่าหลักการที่ศาลฎีกาได้หยิบยกมาปรับใช้วินิจฉัยคดีนี้คือหลักการถ้อยทีถ้อยปฏิบัติ

ศาลได้พิเคราะห์แล้วเห็นว่าตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481 มาตรา 5 ได้บัญญัติว่า “ถ้าจะต้องใช้กฎหมายต่างประเทศบังคับให้ใช้กฎหมายนั้นเพียงเท่าที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนแห่งประเทศสยาม” และมาตรา 31 ได้บัญญัติว่า “การรับเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย ให้เป็นไปตามกฎหมายสัญชาติของบิดาในขณะรับเป็นบุตร” ดังนั้น เมื่อศาลแห่งเมืองสต็อกโฮล์มได้พิพากษาคดีภายใต้ขอบเขตอำนาจตามกฎหมายของประเทศสวีเดนแล้ว อีกทั้งคดีดังกล่าวถึงที่สุดแล้ว และคำพิพากษาดังกล่าวไม่อาจถือว่าขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนเนื่องจากเป็นกฎหมายที่บัญญัติเพื่อประโยชน์ของบุตรผู้เยาว์ โจทก์จึงเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองแต่เพียงผู้เดียวตามคำพิพากษาศาลแห่งเมืองสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน

²⁴ สุรศักดิ์ วาจาสิทธิ์, การบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการต่างประเทศ, Huachiew Chalermprakit Law Journal, ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (พฤษภาคม 2554), หน้า 105.

²⁵ สถาบันวิชาการนโยบายกิจการสาธารณะกับธุรกิจและการกำกับดูแล (APaR) มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ โครงการการยอมรับและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ในกลุ่มประเทศอาเซียน, หน้า 234; และโปรดดู Caffrey, Bradford A., International Jurisdiction and Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in the LAWASIA region: a Comparative Study of the Laws of Eleven Asian Countries Inter-se and with the E.E.C. Countries, (North Ryde: N.S.W., CCH Australia, 1985). p. 69.

ต่างตอบแทนแก่กัน ซึ่งได้มีการอ้างอิงแนวความคิดเรื่องหลักอรรถยาศัยไมตรีระหว่างประเทศอย่างชัดเจนตามกฎหมายอังกฤษ²⁶ โดยศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ในตอนหนึ่งของคำพิพากษาว่า “เรื่องนี้เป็นปัญหาในกฎหมายนานาประเทศ (แผนกคดีบุคคล) อันมีหลักอยู่ว่าโดยความเคารพต่อกันและกันในระหว่างนานาประเทศทั้งหลาย ประเทศหนึ่งจะยอมรับบังคับถือตามคำพิพากษาของศาลยุติธรรมในอีกประเทศหนึ่งเหมือนอย่างว่าจำนวนเงินตามคำพิพากษานั้นเป็นหนี้สินที่เกี่ยวข้องกันอยู่ อันจะยอมให้นำมาฟ้องร้องกันได้” ซึ่งแม้ว่าหลักอรรถยาศัยไมตรีระหว่างประเทศและหลักการถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติต่างตอบแทนจะเป็นหลักการสำคัญในกฎหมายระหว่างประเทศจริง แต่หลักการดังกล่าวนี้ก็หลักการในเชิงนามธรรมที่มีได้มีบทบังคับแน่นอนสำหรับการไม่ปฏิบัติตาม เนื่องจากการยอมรับโดยความสมัครใจ การปรับใช้หลักการดังกล่าวนี้กับการร้องขอให้รับรองหรือบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศโดยปราศจากตัวบทกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรจึงอาจส่งผลให้ขาดความแน่นอนชัดเจน อันเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการอำนวยความสะดวกที่ควรจะต้องเป็นไปอย่างรวดเร็ว เป็นธรรม และเป็นสากล

3.3 ข้อจำกัดที่ส่งผลให้การพัฒนากฎหมายภายในโดยเฉพาะว่าด้วยการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ไม่อาจเกิดขึ้นได้โดยง่าย

จากที่ทราบกันคืออยู่แล้วว่ากฎหมายภายในของแต่ละประเทศในโลกย่อมมีความแตกต่างกันออกไปตามแต่วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละสังคม หากคำพิพากษาของประเทศหนึ่งจะไปมีผลในอีกประเทศหนึ่งที่มีกฎหมายแตกต่างกัน ย่อมไม่อาจหลีกเลี่ยงกรณีที่มีการกระทำเช่นนั้นอาจนำมาสู่ปัญหามากกว่าประโยชน์ และเป็นเหตุผลหลักอันสำคัญที่ทำให้หลักการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในประเทศไทยยังไม่อาจนำมาใช้ได้อย่างกว้างขวางและเป็นสากลในปัจจุบัน กล่าวคือ เป็นความกังวลในวงการวิชาการว่าอาจเกิดปัญหาตามมาได้ หากประเทศไทยจำต้องรับเอาคำพิพากษาศาลต่างประเทศตามหลักการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ แต่กฎหมายต่างประเทศที่เกิดคำพิพากษานั้นใช้ระบบกฎหมายที่ต่างจากเรา และกฎหมายที่ใช้เป็นหลัก

²⁶ สาวิกา สุมานันท์, การบังคับคดีแพ่งตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศโดยศาลไทย: ศึกษากรณีเฉพาะคำพิพากษาศาลประเทศสิงคโปร์, หน้า 140.

ในการทำคำพิพากษาศาลต่างประเทศนั้นแตกต่างจากกฎหมายไทยในข้อที่เป็นประการสำคัญ ซึ่งย่อมอาจนำมาสู่ปัญหาที่ยุ้งยากต่อกระบวนการยุติธรรม

ผลกระทบดังกล่าวนี้สามารถอธิบายยกตัวอย่างได้ ดังนี้

3.3.1 กรณีตัวอย่างที่หนึ่ง กฎหมายว่าด้วยหลักการแสดงเจตนาของบุคคล ที่มีได้อยู่เฉพาะหน้า ซึ่งเป็นหลักสำคัญอันส่งผลอย่างมากต่อสัญญาที่เกิดขึ้น ตามกฎหมายของ ประเทศไทยนั้นเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 169 ซึ่งกำหนดให้ถือว่า มีผลนับแต่เวลาที่มีการแสดงเจตนาขึ้นไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา แต่ในขณะเดียวกัน หลักการ แสดงเจตนาต่อผู้มิได้อยู่เฉพาะหน้าตามกฎหมายของต่างประเทศนั้นอาจต่างกันไป กล่าวคือ อาจกำหนดให้มีผลเมื่อไปถึงเหมือนกฎหมายไทย หรืออาจมีผลเมื่อผู้รับการแสดง เจตนาขึ้นรับรู้ หรืออาจมีผลเมื่อได้ส่ง ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายของเราก็ได้ เช่น ในระบบ กฎหมายแบบคอมมอนลอว์ หากเป็นกรณีการแสดงเจตนาไปยังบุคคลซึ่งมิได้อยู่เฉพาะหน้า การแสดงเจตนาเช่นนั้นจะมีผลเมื่อ “ได้ส่ง” คำสอนนั้นตามหลัก “Mailbox Rule” หรือ “Postal Rule”²⁷

3.3.2 กรณีตัวอย่างที่สอง หลักกฎหมายว่าด้วยการเปลี่ยนเงิน ตามกฎหมาย ของประเทศไทยนั้นเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 196 วรรคสอง ถ้าหนี้เงินได้แสดงไว้เป็นเงินต่างประเทศ กฎหมายกำหนดให้จะส่งใช้เป็นเงินไทยก็ได้ และการ เปลี่ยนเงินให้คิดตามอัตราแลกเปลี่ยนเงิน ณ สถานที่และในเวลาที่ใช้เงิน ซึ่งศาลฎีกาไทยได้วาง หลักไว้เพื่อความสะดวกแก่การบังคับคดีให้คิดอัตราแลกเปลี่ยนโดยเฉลี่ยของธนาคารพาณิชย์ ในวันที่มีคำพิพากษาของศาลฎีกา²⁸ แต่ในขณะเดียวกัน ตามกฎหมายของประเทศอื่นอาจถือเอา อัตราแลกเปลี่ยนเงินที่แตกต่างไปจากที่กำหนดในกฎหมายไทยก็ได้ เช่น บางประเทศอาจ ถือเอาอัตรา ณ วันฟ้อง แต่บางประเทศอาจถือเอาอัตรา ณ วันบังคับคดี ซึ่งความแตกต่างนี้ ถือเป็นความแตกต่างที่มีนัยสำคัญต่อคำพิพากษา โดยเฉพาะต่อผลประโยชน์ของโจทก์และ จำเลย

²⁷ วริดา วัชรานุกุล, ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการทำสัญญาทางอิเล็กทรอนิกส์, (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548) หน้า 79.

²⁸ ศาลฎีกา, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2886/2545 [ออนไลน์], 10 กรกฎาคม 2564. แหล่งที่มา: <http://deka.supremecourt.or.th/search>

จากตัวอย่างในข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าหากประเทศไทยจำเป็นต้องรับเอาคำพิพากษาศาลต่างประเทศ แต่คำพิพากษาศาลต่างประเทศนั้นเป็นคำพิพากษาที่มีที่มาจากหลักกฎหมายที่แตกต่างจากเรามาก ย่อมเป็นไปได้ว่าอาจเกิดข้อเสียหายมากกว่าประโยชน์ ซึ่งยังไม่อาจทราบได้ว่าจะมีแนวทางที่ชัดเจนในการป้องกันความเสียหายได้อย่างไร ทั้งนี้ ตัวอย่างในข้างต้นเป็นเพียงการยกตัวอย่างปัญหาข้อกฎหมายในบางกรณีเท่านั้น ยังมีความแตกต่างอีกมากมายระหว่างกฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายต่างประเทศ เหตุนี้จึงเป็นเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งว่าเหตุใดประเทศไทยจึงยังคงไม่มีการรับเอาหลักการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศไว้อย่างเป็นทางการและเป็นลายลักษณ์อักษรจนถึงปัจจุบัน

4. อนุสัญญาว่าด้วยการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 2019

อนุสัญญาว่าด้วยการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 2019 หรือที่เรียกกันว่า “2019 Hague Judgments Convention” เป็นอนุสัญญาที่จัดทำขึ้นโดยที่ประชุมกรุงเฮกว่าด้วยกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล (Hague Conference on Private International Law หรือ HCCH)²⁹ มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทำให้การบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศมีความคล่องตัวมากขึ้น โดยศาสตราจารย์คริสตอฟ แบร์นัสโกนี (Christophe Bernasconi) เลขาธิการประชุมกรุงเฮก ว่าด้วยกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล (HCCH) ได้แถลงในพิธีลงนามอนุสัญญานี้ว่า “อนุสัญญานี้จะเป็นก้าวสำคัญและรากฐานที่มั่นคงในระดับโลก เพื่อพัฒนาการเข้าถึงความ

²⁹ ที่ประชุมกรุงเฮกว่าด้วยกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล (Hague Conference on Private International Law หรือ HCCH) ซึ่งเป็นองค์การระหว่างรัฐบาล (intergovernmental organization) ที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 1893 โดยมีพันธกิจหลักเพื่อพัฒนาความเป็นเอกภาพของระบบกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล ซึ่งประเทศไทยยื่นสมัครเป็นสมาชิกในการประชุมสภาที่ปรึกษาว่าด้วยกิจการทั่วไปและนโยบาย (Council on General Affairs and Policy) เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2563 และได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก HCCH นับตั้งแต่วันที่ 3 มีนาคม 2564 ซึ่งเป็นสมาชิกลำดับที่ 88

ยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง และอนุสัญญาฉบับใหม่นี้จะช่วยเติมเต็มช่องว่างที่สำคัญของกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลด้วย”³⁰

อนุสัญญาว่าด้วยการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 2019 เป็นอนุสัญญาที่มีเนื้อหาใกล้เคียงมากกับอนุสัญญากรุงเฮกว่าด้วยข้อตกลงเลือกศาล แต่อนุสัญญาฉบับใหม่ว่าด้วยการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศนี้มีขอบเขตที่กว้างกว่า เพราะได้มีการกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติของคำพิพากษาที่ขยายขอบเขตนอกเหนือไปจากเขตอำนาจของศาลที่มีคำพิพากษาตามข้อตกลงเลือกศาลระหว่างคู่ความในข้อพิพาทระหว่างประเทศตามอนุสัญญากรุงเฮกว่าด้วยข้อตกลงเลือกศาล หรืออาจกล่าวได้ว่า ในด้านขอบเขตของการบังคับใช้ อนุสัญญาฉบับปี ค.ศ. 2019 นี้มีลักษณะคล้ายคลึงมากกว่ากับ “1958 New York Convention” หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปในนาม “อนุสัญญานิววยอร์ก” เนื่องจากอนุสัญญาว่าด้วยการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 2019 มุ่งหมายให้เกิดผลต่อคำพิพากษาของศาลต่างประเทศในลักษณะเดียวกันกับที่อนุสัญญานิววยอร์กมุ่งหมายให้เกิดผลต่อคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ³¹

อนุสัญญาว่าด้วยการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 2019 เปิดโอกาสให้ทุกประเทศสามารถเข้าร่วมเป็นรัฐภาคีได้ ไม่ว่าจะเป็นด้วยการให้สัตยาบัน (Ratification) การยอมรับ (Acceptance) การให้ความเห็นชอบ (Approval) โดยรัฐผู้ลงนาม (Signatory States) หรือภาคยานุวัติ (Accession) ตามข้อ 24³² แห่งอนุสัญญา

³⁰ Sara Sheffield and Derek Bayley, *The new Hague Judgements Convention* [Online], 22 August 2020. Source: <https://www.hfw.com/The-New-Hague-Judgments-Convention>

³¹ Volterra Fietta, *The New 2019 Hague Judgments Convention* [Online], 22 August 2020. Source: <https://www.volterrafietta.com/the-new-2019-hague-judgments-convention/>

³² 2019 Hague Judgments Convention, Article 24 “1. *This Convention shall be open for signature by all States.*

2. *This Convention is subject to ratification, acceptance or approval by the signatory States.*

3. *This Convention shall be open for accession by all States.*

โดยสัตยาบันสาร สารการยอมรับ สารการเห็นชอบ หรือภาคยานุวัติสาร ให้นำไปวางไว้กับกระทรวงการต่างประเทศแห่งราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ ซึ่งเป็นศูนย์เก็บรักษาตราสารแห่งอนุสัญญานี้

นอกจากนี้ ตามอนุสัญญานี้ องค์การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Economic Integration Organizations) เช่น สหภาพยุโรป (European Union) หรืออาเซียน (ASEAN) ยังสามารถเข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาได้เช่นกัน หากองค์การดังกล่าวมีการกำกับดูแลที่เกี่ยวข้องด้านการยอมรับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ ตามข้อ 26 ซึ่งได้กำหนดไว้ว่า องค์การบูรณาการทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคที่จัดตั้งขึ้นเฉพาะโดยรัฐอธิปไตยหลายรัฐ และมีอำนาจหน้าที่ในเรื่องบางเรื่องหรือทั้งหมดทุกเรื่องที่อยู่ภายใต้บังคับอนุสัญญานี้ สามารถลงนามยอมรับ เห็นชอบ หรือภาคยานุวัติเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญานี้ได้ และในกรณีดังกล่าว องค์การบูรณาการทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคนั้นจะมีสิทธิและข้อผูกพันอย่างรัฐผู้ทำสัญญารัฐหนึ่งเท่าที่องค์กรนั้นมีอำนาจหน้าที่ในเรื่องต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้บังคับอนุสัญญานี้³³

การมีผลใช้บังคับของอนุสัญญานี้ เป็นไปตามข้อ 28³⁴ และ 29³⁵ โดยอนุสัญญากำหนดให้มีผลบังคับระหว่างรัฐภาคีสองรัฐก็ต่อเมื่อไม่มีรัฐใดในจำนวนรัฐทั้งสองแจ้งให้ศูนย์เก็บรักษาตราสารทราบในกรณีใดกรณีหนึ่งดังต่อไปนี้

4. Instruments of ratification, acceptance, approval or accession shall be deposited with the Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands, depositary of the Convention.”

³³ 2019 Hague Judgments Convention, Article 26 (1) “1. A Regional Economic Integration Organisation which is constituted solely by sovereign States and has competence over some or all of the matters governed by this Convention may sign, accept, approve or accede to this Convention. The Regional Economic Integration Organisation shall in that case have the rights and obligations of a Contracting State, to the extent that the Organisation has competence over matters governed by this Convention.”

³⁴ 2019 Hague Judgments Convention, Article 28 “1. This Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of the period during which a notification may be made in accordance with Article 29(2) with respect to the second State that has deposited its instrument of ratification, acceptance, approval or accession referred to in Article 24.

(1) อนุสัญญากำหนดให้รัฐหนึ่ง ๆ อาจแจ้งให้ศูนย์เก็บรักษาดราสารทราบ ในเวลาที่นำมาวางซึ่งตราสารของตนก็ได้ว่าการให้สัตยาบัน การยอมรับ การเห็นชอบ หรือการภาคยานุวัติของรัฐผู้วางตราสารนั้นจะไม่มีผลเป็นการก่อตั้งความสัมพันธ์กับรัฐภาคีใด กล่าวคือ หากประเทศไทยต้องการเข้าร่วมอนุสัญญานี้และไม่ต้องการให้ผลของอนุสัญญาผูกพันระหว่างประเทศไทยกับรัฐ A ประเทศไทยก็สามารถแจ้งให้ศูนย์เก็บรักษาดราสารทราบในเวลาที่นำมาวางซึ่งตราสารนี้ได้

(2) ตามข้อ 32 (ก)³⁶ ศูนย์เก็บรักษาดราสารมีหน้าที่แจ้งให้รัฐภาคีทราบถึงการลงนาม การให้สัตยาบัน การยอมรับ การเห็นชอบ หรือการภาคยานุวัติของรัฐที่เข้าเป็นภาคีในอนุสัญญา

2. *Thereafter this Convention shall enter into force –*

(a) *for each State subsequently ratifying, accepting, approving or acceding to it, on the first day of the month following the expiration of the period during which notifications may be made in accordance with Article 29(2) with respect to that State;*

(b) *for a territorial unit to which this Convention has been extended in accordance with Article 25 after the Convention has entered into force for the State making the declaration, on the first day of the month following the expiration of three months after the notification of the declaration referred to in that Article.”*

³⁵ 2019 Hague Judgments Convention, Article 29 “1. *This Convention shall have effect between two Contracting States only if neither of them has notified the depositary regarding the other in accordance with paragraph 2 or 3. In the absence of such a notification, the Convention has effect between two Contracting States from the first day of the month following the expiration of the period during which notifications may be made.*

2. *A Contracting State may notify the depositary, within 12 months after the date of the notification by the depositary referred to in Article 32(a), that the ratification, acceptance, approval or accession of another State shall not have the effect of establishing relations between the two States pursuant to this Convention.”*

³⁶ 2019 Hague Judgments Convention, Article 32 “*The depositary shall notify the Members of the Hague Conference on Private International Law, and other States and Regional Economic Integration Organisations which have signed, ratified, accepted, approved or acceded to this Convention in accordance with Articles 24, 26 and 27 of the following –*

อีกรัฐหนึ่ง และอนุสัญญานี้ได้กำหนดระยะเวลาไว้ให้รัฐภาคีแรกอาจแจ้งให้ศูนย์เก็บรักษาตราสารทราบได้ภายใน 12 เดือนหลังจากวันที่ได้รับแจ้งจากศูนย์เก็บรักษาตราสารว่าการให้สัตยาบัน การยอมรับ การเห็นชอบ หรือการภาคยานุวัติของรัฐภาคีที่สองนั้นไม่มีผลเป็นการก่อตั้งความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสองรัฐ

หากไม่มีการแจ้งกรณีใดในข้างต้น อนุสัญญานี้จึงจะมีผลบังคับในวันแรกของเดือนถัดจากเวลาสิ้นสุดของรอบระยะเวลาที่สามารถทำการแจ้งนั้นได้ กล่าวคือ อนุสัญญานี้จะมีผลบังคับระหว่างรัฐสองรัฐก็ต่อเมื่อไม่มีรัฐภาคีรัฐใดแจ้งต่อศูนย์เก็บรักษาตราสารว่าไม่ประสงค์จะก่อตั้งความสัมพันธ์ระหว่างรัฐของตนกับรัฐภาคีอื่น โดยนับวันแรกของเดือน ถัดจาก 12 เดือนนับจากวันที่ได้รับแจ้งจากศูนย์เก็บรักษาตราสารถึงการเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาของอีกรัฐหนึ่ง

ในปัจจุบันอนุสัญญาว่าด้วยการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 2019 ยังไม่มีสภาพบังคับ เนื่องจากยังไม่มีประเทศใดเข้าร่วมเป็นภาคี โดยขณะนี้ มีประเทศที่ลงนาม (Signature) ไว้แล้วหกประเทศ คือ อูรุกวัย ในปี ค.ศ. 2019 ยูเครน ในปี ค.ศ. 2020 อิสราเอล คอสตาริกา และสหพันธรัฐรัสเซีย ในปี ค.ศ. 2021 โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศล่าสุดที่ได้ลงนามไว้ในปี ค.ศ. 2022³⁷ แต่ทั้งนี้ก็ยังมิได้มีประเทศใดที่แสดงเจตนารมณ์เข้าร่วมเป็นภาคีอย่างชัดเจน อย่างไรก็ดี สหภาพยุโรปได้มีการประกาศเจตนารมณ์ริเริ่มกระบวนการเพื่อเตรียมพร้อมยอมรับอนุสัญญานี้แล้วเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม ค.ศ. 2019 ซึ่งเป็นแนวโน้มที่ดีที่อนุสัญญานี้จะได้รับการยอมรับมากขึ้นในอนาคต³⁸

4.1 หลักเกณฑ์อันเป็นสาระสำคัญของอนุสัญญาว่าด้วยการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 2019

4.1.1 ขอบเขตการใช้บังคับอนุสัญญาว่าด้วยการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 2019

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า 2019 Hague Judgments Convention นั้นมีจุดประสงค์เพื่อให้การรับรองและบังคับตามคำพิพากษาของศาลในลักษณะที่ข้ามพรมแดนมีความคล่องตัว

(a) the signatures, ratifications, acceptances, approvals and accessions referred to in Articles 24, 26 and 27;"

³⁷ ข้อมูล ณ วันที่ 30 พฤษภาคม 2565 จาก <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=137>

³⁸ Sara Sheffield and Derek Bayley, *The new Hague Judgements Convention*, p. 1.

มากขึ้น แต่อย่างไรก็ดี อนุสัญญาฉบับนี้ได้กำหนดไว้ให้ปรับใช้เฉพาะคำพิพากษาเกี่ยวกับข้อพิพาทที่เป็นคดีทางแพ่งและพาณิชย์เท่านั้น โดยกำหนดขอบเขตการบังคับใช้ไว้อย่างชัดเจนในข้อ 1³⁹ ของหมวดที่ 1 ของอนุสัญญาว่าไม่คลุมถึงคดีสรรพากร คดีศุลกากร และคดีปกครอง นอกจากนี้ ในข้อ 2⁴⁰ ก็ยังกำหนดไว้ด้วยว่าอนุสัญญาจะไม่ใช้กับการละเมิดสิทธิในด้านเทคนิค

³⁹ 2019 Hague Judgments Convention, Article 1 “1. *This Convention shall apply to the recognition and enforcement of judgments in civil or commercial matters. It shall not extend in particular to revenue, customs or administrative matters.*

2. This Convention shall apply to the recognition and enforcement in one Contracting State of a judgment given by a court of another Contracting State.”

⁴⁰ 2019 Hague Judgments Convention, Article 2 (1) “1. *This Convention shall not apply to the following matters –*

- (a) the status and legal capacity of natural persons;*
- (b) maintenance obligations;*
- (c) other family law matters, including matrimonial property regimes and other rights or obligations arising out of marriage or similar relationships;*
- (d) wills and succession;*
- (e) insolvency, composition, resolution of financial institutions, and analogous matters;*
- (f) the carriage of passengers and goods;*
- (g) transboundary marine pollution, marine pollution in areas beyond national jurisdiction, ship-source marine pollution, limitation of liability for maritime claims, and general average;*
- (h) liability for nuclear damage;*
- (i) the validity, nullity, or dissolution of legal persons or associations of natural or legal persons, and the validity of decisions of their organs;*
- (j) the validity of entries in public registers;*
- (k) defamation;*
- (l) privacy;*
- (m) intellectual property;*

ต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับกฎหมายเฉพาะ หรือคดีพิพาทใด ๆ ที่มีการปฏิบัติไม่สอดคล้องกันในระหว่างระบบกฎหมายต่าง ๆ ได้แก่

- (1) สถานภาพและความสามารถทางกฎหมายของบุคคลธรรมดา
- (2) หนี้ค่าอุปการะเลี้ยงดู
- (3) คดีความตามกฎหมายครอบครัวลักษณะอื่น ๆ รวมทั้งระบบสินสมรสและสิทธิหรือหนี้บางอย่างอื่นที่เกิดจากการสมรสหรือความสัมพันธ์ในทำนองเดียวกัน
- (4) พินัยกรรมและมรดก
- (5) ล้มละลาย ประณอมหนี้ การปรับโครงสร้างของสถาบันการเงิน และคดีอื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน
- (6) รับชนคนโดยสารและรับชนของ
- (7) มลภาวะทางทะเลข้ามพรมแดน มลภาวะทางทะเลในพื้นที่นอกเขตอำนาจตุลาการของชาติ มลภาวะทางทะเลที่มีสาเหตุมาจากเรือ การจำกัดความรับผิดชอบเพื่อความเสียหายตามข้อเรียกร้องทางทะเล
- (8) ความรับผิดชอบเพื่อความเสียหายที่เป็นผลมาจากนิวเคลียร์
- (9) ความสมบูรณ์ ความไม่สมบูรณ์ หรือการเลิกกันของนิติบุคคลหรือของกลุ่มบุคคล และความสมบูรณ์ของมติขององค์กรของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลดังกล่าว
- (10) ความสมบูรณ์ของรายการต่าง ๆ ในทะเบียนมหาชน
- (11) หมิ่นประมาท

(n) activities of armed forces, including the activities of their personnel in the exercise of their official duties;

(o) law enforcement activities, including the activities of law enforcement personnel in the exercise of their official duties;

(p) anti-trust (competition) matters, except where the judgment is based on conduct that constitutes an anti-competitive agreement or concerted practice among actual or potential competitors to fix prices, make rigged bids, establish output restrictions or quotas, or divide markets by allocating customers, suppliers, territories or lines of commerce, and where such conduct and its effect both occurred in the State of origin;

(q) sovereign debt restructuring through unilateral State measures.”

(12) ความเป็นส่วนตัวของบุคคล

(13) ทรัพย์สินทางปัญญา

(14) กิจกรรมของกองทัพ รวมทั้งกิจกรรมของบุคลากรของกองทัพในการปฏิบัติหน้าที่

(15) กิจกรรมบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งกิจกรรมของบุคลากรบังคับใช้กฎหมายในการปฏิบัติหน้าที่

(16) เรื่องการต่อต้านการผูกขาดทางการค้า

(17) การปรับโครงสร้างหนี้สาธารณะโดยมาตรการแห่งรัฐที่มีลักษณะเป็นมาตรการเอกภาคี

ทั้งนี้ อนุสัญญานี้ไม่ใช่บังคับแก่การอนุญาโตตุลาการและคดีความต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการอนุญาโตตุลาการด้วย

4.1.2 การรับรองและบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศตามอนุสัญญาว่าด้วยการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 2019

ตามข้อ 4⁴¹ ในหมวดบทเบ็ดเสร็จทั่วไปของอนุสัญญาว่าด้วยการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 2019 คำพิพากษา

⁴¹ 2019 Hague Judgments Convention, Article 4 “1. A judgment given by a court of a Contracting State (State of origin) shall be recognised and enforced in another Contracting State (requested State) in accordance with the provisions of this Chapter. Recognition or enforcement may be refused only on the grounds specified in this Convention.

2. There shall be no review of the merits of the judgment in the requested State. There may only be such consideration as is necessary for the application of this Convention.

3. A judgment shall be recognised only if it has effect in the State of origin, and shall be enforced only if it is enforceable in the State of origin.

4. Recognition or enforcement may be postponed or refused if the judgment referred to under paragraph 3 is the subject of review in the State of origin or if the time limit for seeking ordinary review has not expired. A refusal does not prevent a subsequent application for recognition or enforcement of the judgment.”

ของศาลแห่งรัฐผู้ทำสัญญารัฐหนึ่ง หรือ รัฐต้นทาง (State of Origin) ให้ได้รับการรับรองและการบังคับตามในรัฐผู้ทำสัญญาอีกรัฐหนึ่ง หรือ รัฐผู้รับคำร้องขอ (Requested State) โดยการปฏิเสธการรับรองหรือการบังคับตามจะทำได้ก็แต่โดยอาศัยเหตุที่ระบุไว้ในอนุสัญญา และอนุสัญญายังได้มีการกำหนดห้ามมิให้มีการทบทวนรูปคดีตามคำพิพากษาในรัฐผู้รับคำร้องขอให้มีได้แต่เพียงการพิจารณาเท่าที่จำเป็นเพื่อการใช้อุสัญญาเท่านั้น แต่ทั้งนี้ คำพิพากษาที่ให้การรับรองตามอนุสัญญานี้ ก็ต่อเมื่อคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาที่มีผลบังคับในรัฐต้นทาง และให้การบังคับตามต่อเมื่อคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาที่สามารถบังคับตามได้ในรัฐผู้รับคำร้องขอเช่นกัน โดยการรับรองหรือการบังคับตามอาจให้เลื่อนออกไปได้ หรืออาจได้รับการปฏิเสธได้ ถ้าคำพิพากษานั้นเป็นเรื่องที่อยู่ระหว่างการทบทวนในรัฐต้นทาง หรือยังไม่พ้นกำหนดเวลาสำหรับการขอให้มีการทบทวนตามปกติ และการปฏิเสธดังกล่าวนี้ไม่เป็นการห้ามมิให้ร้องขอให้มีการรับรองหรือการบังคับตามคำพิพากษานั้นอีกในภายหลัง

4.1.3 การปฏิเสธการรับรองและการบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศตามอนุสัญญา

ตามความในข้อ 7⁴² ในหมวดที่ว่าด้วยการปฏิเสธการรับรองและการบังคับตามการรับรองหรือการบังคับตามคำพิพากษานั้นอาจปฏิเสธได้ถ้าเป็นไปตามเงื่อนไขต่อไปนี้

⁴² 2019 Hague Judgments Convention, Article 7 “1. Recognition or enforcement may be refused if –

(a) the document which instituted the proceedings or an equivalent document, including a statement of the essential elements of the claim –

(i) was not notified to the defendant in sufficient time and in such a way as to enable them to arrange for their defence, unless the defendant entered an appearance and presented their case without contesting notification in the court of origin, provided that the law of the State of origin permitted notification to be contested; or

(ii) was notified to the defendant in the requested State in a manner that is incompatible with fundamental principles of the requested State concerning service of documents;

(b) the judgment was obtained by fraud;

(c) recognition or enforcement would be manifestly incompatible with the public policy of the requested State, including situations where the specific proceedings leading

(1) เอกสารฟ้องคดีหรือเอกสารที่เทียบเท่ากัน อันรวมถึงรายการสาระสำคัญของข้อเรียกร้องมิได้แจ้งให้จำเลยทราบในเวลาที่เหมาะสม และในลักษณะที่ทำให้จำเลยสามารถเตรียมการสู้คดีได้ เว้นแต่จำเลยจะได้ปรากฏตัวและต่อสู้คดีโดยมิได้โต้แย้งในเรื่องการแจ้งดังกล่าวในศาลต้นเรื่อง

(2) คำพิพากษานั้นได้มาโดยกลฉ้อฉล

(3) การยอมรับหรือการบังคับตามนั้นจะเป็นการไม่สอดคล้องกับนโยบายสาธารณะของรัฐผู้รับคำร้องขออย่างชัดแจ้ง รวมถึงกรณีที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดความมั่นคงหรือความเป็นรัฐอธิปไตยของรัฐนั้น

(4) การพิจารณาคดีในศาลต้นเรื่องเป็นการขัดต่อความตกลง หรือขัดต่อข้อกำหนดในตราสารจัดตั้งทริสต์ ซึ่งตามความตกลงหรือข้อกำหนดนั้นจะต้องตัดสินข้อพิพาทกันในศาลแห่งรัฐที่มีใช้รัฐต้นเรื่อง

to the judgment were incompatible with fundamental principles of procedural fairness of that State and situations involving infringements of security or sovereignty of that State;

(d) the proceedings in the court of origin were contrary to an agreement, or a designation in a trust instrument, under which the dispute in question was to be determined in a court of a State other than the State of origin;

(e) the judgment is inconsistent with a judgment given by a court of the requested State in a dispute between the same parties; or

(f) the judgment is inconsistent with an earlier judgment given by a court of another State between the same parties on the same subject matter, provided that the earlier judgment fulfils the conditions necessary for its recognition in the requested State.

2. Recognition or enforcement may be postponed or refused if proceedings between the same parties on the same subject matter are pending before a court of the requested State, where –

(a) the court of the requested State was seised before the court of origin; and

(b) there is a close connection between the dispute and the requested State.

A refusal under this paragraph does not prevent a subsequent application for recognition or enforcement of the judgment.”

(5) คำพิพากษานั้นขัดแย้งกับคำพิพากษาของศาลแห่งรัฐผู้รับคำร้องขอในข้อพิพาทระหว่างคู่ความเดียวกัน หรือ

(6) คำพิพากษานั้นขัดแย้งกับคำพิพากษาของศาลแห่งรัฐอื่นที่มีขึ้นก่อนหน้าในระหว่างคู่ความเดียวกันในเรื่องเดียวกัน แต่ทั้งนี้ คำพิพากษาที่มีขึ้นก่อนหน้านั้นจะต้องครบตามเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับการได้รับการยอมรับในรัฐผู้รับคำร้องขอ

นอกจากนี้ การรับรองหรือการบังคับตามนั้นอาจเลื่อนออกไปก่อนหรืออาจได้รับการปฏิเสธได้ ถ้าการพิจารณาคดีระหว่างคู่ความเดียวกันในเรื่องเดียวกันนั้นยังไม่เสร็จ การพิจารณาในศาลแห่งรัฐผู้รับคำร้องขอ ในกรณีที่ได้มีการเข้าถึงศาลแห่งรัฐผู้รับคำร้องขอ ก่อนศาลต้นเรื่อง และมีความเกี่ยวพันใกล้ชิดระหว่างข้อพิพาทกับรัฐผู้รับคำร้องขอ อย่างไรก็ตาม การปฏิเสธตามความในข้อนี้ ไม่เป็นการห้ามมิให้ร้องขอให้มีการยอมรับหรือการบังคับตามคำพิพากษานั้น ๆ อีกในภายหลัง

ทั้งนี้ นอกจากการปฏิเสธการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาความในข้อ 7 แล้ว อนุสัญญานี้ยังได้กำหนดสิทธิในการปฏิเสธอีกกรณีหนึ่งไว้ในข้อ 10⁴³ ในหมวดที่ว่าด้วยค่าเสียหาย โดยมีเนื้อความว่า การยอมรับหรือการบังคับตามคำพิพากษานี้ ๆ นั้น อาจปฏิเสธได้ ถ้าและเท่าที่คำพิพากษานั้นกำหนดค่าเสียหาย รวมถึงค่าเสียหายเป็นแบบอย่างหรือค่าเสียหายเชิงลงโทษ ที่มีได้เป็นการชดเชยให้แก่ตัวความตามความสูญเสียหรือความเสียหายจริงที่ได้รับ

⁴³ 2019 Hague Judgments Convention, Article 10 “1. Recognition or enforcement of a judgment may be refused if, and to the extent that, the judgment awards damages, including exemplary or punitive damages, that do not compensate a party for actual loss or harm suffered.

2. The court addressed shall take into account whether and to what extent the damages awarded by the court of origin serve to cover costs and expenses relating to the proceedings.”

5. ความเป็นไปได้ของประเทศไทยที่จะรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ ในคดีแพ่งและพาณิชย์ เมื่อพิจารณาประกอบอนุสัญญาว่าด้วยการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 2019

เมื่อความไม่แน่นอนชัดเจนในทางปฏิบัติของศาลไทยเมื่อมีกรณีที่ได้รับการร้องขอให้รับรองหรือบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ เป็นที่น่ากังวลว่าอาจกระทบต่อความน่าเชื่อถือของระบบการอำนวยความยุติธรรมของประเทศไทย และกระทบต่อความเชื่อมั่นของภาคธุรกิจระหว่างประเทศต่อการระงับข้อพิพาทของประเทศไทยด้วย สมควรต้องริเริ่มให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในเรื่องดังกล่าวนี้ให้ชัดเจน ด้วยเหตุผลสำคัญจากการเปิดการค้าเสรีกับต่างประเทศมากขึ้นและความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นเรื่องจำเป็นที่หลีกเลี่ยงมิได้ การนิ่งเฉยต่อการรับรองคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ต่อไปโดยไม่กำหนดหลักเกณฑ์ใด ๆ ที่ชัดเจนแน่นอนในเรื่องนี้ เมื่อมีคำร้องขอให้รับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศเข้ามามากขึ้นอาจเป็นผลเสียได้ไม่มากนักน้อย ทั้งนี้เพราะศาลไทยย่อมไม่อาจปรับใช้แนวคำพิพากษาศาลที่เคยปฏิบัติมาในอดีต หรือปรับใช้หลักการทั่วไปอย่างหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติตอบแทนระหว่างกันหรือหลักอัยยาศัยมิตรระหว่างประเทศ กับทุกคดีที่มีการร้องขอให้รับรองหรือบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศได้ เพราะจะทำให้กระบวนการยุติธรรมหละหลวมและไม่มีความชัดเจนแน่นอน

ทั้งนี้ จากความสำคัญของการยอมรับหลักการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในประเทศไทยตามความในข้างต้น ความจำเป็นที่การยอมรับควรกระทำให้ชัดเจนในรูปแบบของกฎหมายภายในที่เป็นลายลักษณ์อักษรมีดังต่อไปนี้

ประการแรก สืบเนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาความสัมพันธ์ในทางระหว่างประเทศที่มีแนวโน้มในการประสานความร่วมมือระหว่างกันมากขึ้นเรื่อย ๆ ในทุกด้าน ซึ่งทำให้นิติสัมพันธ์ในลักษณะข้ามชาติและกรณีพิพาทระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น เมื่อมีกรณีพิพาทหรือมีการฟ้องคดีระหว่างประเทศเกิดขึ้น แต่ผลของการระงับข้อพิพาทหรือผลของคำพิพากษานั้นไม่อาจมีผลบังคับใช้ได้ในประเทศอื่นนอกเหนือจากประเทศที่ทำคำพิพากษา การดำเนินการฟ้องคดีใหม่อีกครั้งในอีกประเทศหนึ่งย่อมเป็นการทำให้การอำนวยความยุติธรรมล่าช้า ส่งผลเสียอย่างมากต่อทั้งคู่กรณีในข้อพิพาทและต่อเศรษฐกิจชาติโดยภาพรวม

ประการที่สอง ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมามีประเทศไทยไม่ได้ให้ความสนใจพัฒนาหลักกฎหมายว่าด้วยหลักการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์มากนัก แต่สำหรับประเด็นการระงับข้อพิพาททางเลือกอย่างการบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศกลับมีกฎหมายรับรองอย่างชัดเจน⁴⁴ ตามมาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ซึ่งได้กำหนดให้คำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการที่กระทำขึ้นในต่างประเทศสามารถบังคับได้ ดังนี้ เมื่อศาลไทยยังต้องยอมรับและบังคับคำวินิจฉัยของอนุญาโตตุลาการซึ่งเป็นสถาบันเอกชนแล้ว ประเทศไทยจึงควรมีการกำหนดหลักการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศไว้อย่างชัดเจนบ้าง เมื่อการระงับข้อพิพาทโดยทางศาลนี้ก็จะเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทตามปกติของทุกประเทศ

ประการที่สาม เนื่องจากในปัจจุบันนี้ หลักการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ได้รับการยอมรับแล้วอย่างชัดเจนหลากหลายภูมิภาคทั่วโลก ทั้งในอเมริกา กลุ่มประเทศยุโรป กลุ่มประเทศอาหรับ และกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนด้วย บางประเทศอาจมีการใช้ความตกลงระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือ และบางประเทศแม้จะยังไม่มี ความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องแต่ก็ได้มีกำหนดหลักเกณฑ์ว่าด้วยการรับรองหรือการบังคับคดีตามคำพิพากษาต่างประเทศไว้ในกฎหมายภายในของตนแม้จะมีรายละเอียดอื่น ๆ แตกต่างกันไปบ้าง ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าเมื่อเทียบกับประเทศอื่นแล้ว การที่ประเทศไทยไม่ปรากฏกฎหมายภายในฉบับใดที่รับรองหลักการดังกล่าวในเรื่องนี้เลย ย่อมทำให้ประเทศไทยอาจเกิดความเสียเปรียบขึ้นได้ในอนาคต หากจำนวนข้อพิพาทระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นตลอดเวลา นำมาสู่การร้องขอให้มีการยอมรับหรือบังคับคดีของคำพิพากษาศาลต่างประเทศในประเทศที่เพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน ประเทศไทยจึงควรมีความตื่นตัวในเรื่องดังกล่าวนี้ และควรพัฒนากฎหมายภายในรองรับเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของประเทศไม่ว่าจะเข้าร่วมในความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องหรือไม่ก็ตาม

⁴⁴ ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการยอมรับนับถือและการบังคับตามคำชี้ขาดอนุญาโตตุลาการต่างประเทศ (Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards) หรืออนุสัญญากรุงนิวยอร์ก 1958 (New York Convention 1958) เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม ค.ศ. 1959 ผลของการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาฉบับนี้ ทำให้คำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการที่ทำขึ้นในต่างประเทศ สามารถนำมาขอบังคับตามคำชี้ขาดภายในประเทศไทยได้ ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545

จากที่กล่าวมานี้ ประเทศไทยในอนาคตย่อมมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดการวางหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนว่าด้วยการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ เพื่อรักษาความเชื่อมั่นจากนานาชาติต่อการรักษาความยุติธรรมของไทย ซึ่งทั้งประโยชน์และความจำเป็นก็มีอยู่มากดังที่ได้กล่าวไปในข้างต้น แต่ก็ต้องไม่ลืมที่จะคำนึงถึงผลกระทบด้านลบอื่น ๆ ประกอบด้วยเสมอ โดยเมื่อพิจารณาประกอบสาระสำคัญของอนุสัญญาว่าด้วยการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 2019 จะเห็นได้ว่า อนุสัญญานี้ได้มีความพยายามที่จะกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไข ตลอดจนเหตุแห่งการปฏิเสธการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศไว้อย่างรัดกุม เพื่อประโยชน์ของประเทศที่เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกจะได้มีหลักเกณฑ์เดียวกันในเรื่องดังกล่าวนี้ ที่เป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพ ซึ่งเมื่อนำมาเทียบกับกฎหมายไทยที่มีอยู่ในปัจจุบันแล้ว ตามกฎหมายไทยหลักการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศยังคงไม่ปรากฏกฎหมายภายในใด ๆ ที่รับรองหลักการนี้อย่างแน่ชัดและเป็นระบบเลย หากประเทศไทยจะเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญานี้ในอนาคตจึงย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบอย่างมากต่อระบบวิธีพิจารณาความของประเทศไทย โดยเฉพาะปัญหาที่อาจจะนำมาสู่ความเสียเปรียบมากกว่าประโยชน์ อันเนื่องมาจากความผูกพันตามพันธกรณีของอนุสัญญาที่อาจจะสร้างภาระอันมากเกินไปต่อระบบยุติธรรมของไทยในขณะนี้ เนื่องจากหากเข้าร่วมเป็นสมาชิกของความตกลงระหว่างประเทศเช่นนี้แล้ว ประเทศไทยย่อมผูกพันที่จะต้องรับรองและบังคับตามคำพิพากษาของประเทศสมาชิกอื่น ๆ และการปฏิเสธการรับรองหรือการบังคับตามเช่นนั้นจะทำให้ได้แก่โดยอาศัยเหตุที่ระบุไว้ในอนุสัญญาเท่านั้น และอนุสัญญายังได้มีการกำหนดห้ามมิให้มีการทบทวนรูปคดีตามคำพิพากษาในรัฐผู้รับคำร้องขอให้มิได้แต่เพียงการพิจารณาเท่าที่จำเป็นด้วย ซึ่งภาระผูกพันตามอนุสัญญาเหล่านี้แม้ว่าประเทศสมาชิกอื่น ๆ จะผูกพันต้องรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลไทยในประเทศของตนเช่นเดียวกัน แต่ก็เป็นที่น่าคิดว่าหากคำพิพากษาที่ร้องขอให้รับรองในประเทศไทยมีมากกว่าคำพิพากษาศาลไทยที่อาจร้องขอให้รับรองหรือบังคับตามในประเทศอื่นแล้ว การเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกจะก่อให้เกิดโทษมากกว่าประโยชน์หรือไม่

ทั้งนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า ประเทศไทยในปัจจุบันยังไม่มีความพร้อมที่มากพอในการเข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 2019 แม้ว่าหลักการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษา

ศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ จะเป็นหลักการสำคัญที่สมควรได้รับการพัฒนาให้ชัดเจนในระบบกฎหมายไทยอย่างจริงจังเพื่อรักษาประโยชน์ของประชาชนชาวไทยก็ตาม เนื่องจากการเข้าร่วมในความตกลงระหว่างประเทศย่อมก่อให้เกิดเป็นความผูกพันในระดับประเทศ และศาลไทยย่อมมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์แห่งอนุสัญญาที่เข้าร่วม แม้ว่าอนุสัญญานี้จะส่งผลดีต่อประเทศไทยเนื่องจากทำให้มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนแน่นอนในการปฏิบัติต่อคำพิพากษาศาลต่างประเทศ แต่ก็ย่อมส่งผลกระทบในทางลบด้วยเช่นกัน ทั้งการถูกรีดรอนอำนาจอธิปไตยทางตุลาการ และความไม่แน่นอนว่าคำพิพากษาของศาลไทยจะได้รับการรับรองในประเทศอื่นในจำนวนที่สมดุลกับที่ศาลไทยต้องรับเอาคำพิพากษาศาลต่างประเทศหรือไม่ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ควรมีการศึกษาวิจัยทางวิชาการให้มากพอเพื่อหาแนวทางป้องกันเสียก่อนที่จะพิจารณาเข้าร่วมความตกลงระหว่างประเทศฉบับใดก็ตาม กล่าวโดยสรุปคือ อนุสัญญานี้มีเนื้อหาหลักเกณฑ์ที่ค่อนข้างเคร่งครัดเกินไป ยังไม่เหมาะสมกับประเทศไทยในปัจจุบัน เนื่องจากประเทศไทยควรที่จะพัฒนากฎหมายภายในที่เหมาะสมให้ชัดเจนและเป็นระบบก่อน โดยอาจดัดแปลงแบบจากกฎหมายของประเทศอื่น หรือดึงเอาส่วนดีของอนุสัญญานี้มาปรับใช้ เพื่อที่จะได้มีกฎหมายภายในที่เป็นลายลักษณ์อักษร ชัดเจน เป็นระบบ และคุ้มครองประโยชน์ของคนไทยอย่างแท้จริง ก่อนที่จะมีการตัดสินใจเข้าร่วมในความตกลงระหว่างประเทศไม่ว่าฉบับใด ๆ ก็ตามที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่ว่าเมื่อถึงเวลานั้น ประเทศไทยจะได้ทราบว่าข้อกำหนดข้อใดในอนุสัญญาที่ควรรับไว้ หรือข้อใดที่ควรต้องตั้งข้อสงวนว่าจะไม่รับมาปฏิบัติโดยมีเหตุผลทางวิชาการรองรับ

สำหรับการตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกในอนุสัญญาว่าด้วยการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ในอนาคตนั้น ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือ ความร่วมมือในลักษณะระหว่างประเทศจะเกิดขึ้นได้ง่ายกว่าถ้าเป็นกรณีระหว่างประเทศที่มีระบบกฎหมายคล้ายกัน หรือมีผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจร่วมกันหรือไม่ ดังนั้น หากจะมีการทำความตกลงระหว่างประเทศร่วมกันในเรื่องดังกล่าวนี้แล้ว ประเทศไทยอาจควรเริ่มจากการทำความตกลงระหว่างประเทศกับประเทศในภูมิภาคเดียวกันที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีความคล้ายคลึงในทางกฎหมาย หรือมีความร่วมมือทางเศรษฐกิจร่วมกันก่อน เช่น กลุ่มประเทศ

ในอาเซียน⁴⁵ หรือประเทศที่เป็นคู่ค้าสำคัญที่มีบทบาทในการกระตุ้นเศรษฐกิจ ทั้งนี้ หากต้องการเข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 2019 ประเทศไทยก็อาจต้องพิจารณาแนวทางการเข้าร่วมผ่านองค์การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Economic Integration Organizations) ตามที่อนุสัญญานี้เปิดช่องไว้ในข้อ 26 ประกอบด้วยการเข้าร่วมผ่านสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียน จะมีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด มีข้อดีและข้อเสียมากกว่าการที่ประเทศไทยเข้าร่วมด้วยตนเองหรือไม่

6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

หลักการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในปัจจุบันได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางและทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากจากหลักการดังกล่าวส่งผลเป็นประโยชน์ในหลายด้าน โดยเฉพาะสำหรับคู่ความฝ่ายที่ชนะคดีเพราะคำพิพากษาถูกนำไปบังคับในอีกประเทศหนึ่งได้โดยเร็ว สะดวก ประหยัด และมีขั้นตอนน้อย ทั้งนี้ เนื่องจากประเทศไทยมิได้เข้าร่วมในความตกลงระหว่างประเทศใด ๆ ที่เกี่ยวข้อง และยังคงมิได้มีกฎหมายเฉพาะในเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจน ทางปฏิบัติของประเทศไทยในปัจจุบันต่อการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์จึงมีดังนี้

(1) กรณีมีตัวบทกฎหมายเฉพาะสำหรับคดีบางประเภทที่มีการบัญญัติให้ใช้บังคับกับคำพิพากษาศาลต่างประเทศได้ เช่น กรณีความรับผิดชอบทางแพ่งต่อความเสียหายจากมลพิษน้ำมันอันเกิดจากเรือ ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางแพ่งต่อความเสียหายจากมลพิษน้ำมันอันเกิดจากเรือ พ.ศ. 2560 คำพิพากษาศาลต่างประเทศที่เข้าเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนด ศาลไทยย่อมผูกพันที่จะต้องบังคับให้ตามนั้น แต่อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันยังไม่ปรากฏคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง

(2) กรณีคดีแพ่งและพาณิชย์ทั่วไปที่ไม่มีตัวบทกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ศาลไทยยังคงไม่มีทางปฏิบัติที่แน่นอนเมื่อได้รับคำร้องขอให้รับรองหรือบังคับตามคำพิพากษา

⁴⁵ จันตรี สิ้นศุภฤกษ์, การยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 235.

ศาลต่างประเทศ เนื่องจากเมื่อพิจารณาตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ผ่านมาก็มิได้มีการวางหลักเกณฑ์อย่างชัดเจน และเป็นเพียงการรับรองคำพิพากษาศาลต่างประเทศในฐานะที่เป็นพยานหลักฐานแห่งคดีหรือมูลคดีเท่านั้น มิได้เป็นกรณีที่รับรองคำพิพากษาศาลต่างประเทศให้มีผลในประเทศไทยโดยตรง ความไม่แน่นอนชัดเจนเช่นนี้ เป็นที่น่ากังวลว่าอาจกระทบต่อความเชื่อมั่นของภาคธุรกิจระหว่างประเทศต่อกระบวนการระงับข้อพิพาทของประเทศไทย และสมควรต้องริเริ่มให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในเรื่องดังกล่าวนี้ให้ชัดเจนมากขึ้น

อย่างไรก็ดี การพิจารณาวางหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนว่าด้วยการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ตลอดจนการพิจารณาเข้าร่วมความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นอนุสัญญาฉบับปี ค.ศ. 2019 นี้หรือไม่ ต้องไม่ลืมที่จะคำนึงถึงอุปสรรคและปัญหาประกอบด้วย ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ปัญหาความแตกต่างระหว่างระบบกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ กล่าวคือ หากประเทศไทยจำต้องบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ แต่กฎหมายที่ใช้เป็นหลักในการทำคำพิพากษานั้นแตกต่างจากกฎหมายไทยในข้อที่เป็นประการสำคัญ ย่อมนำมาสู่ปัญหาที่ยุ่งยากต่อกระบวนการยุติธรรมอย่างแน่นอน โดยเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำนิติกรรมระหว่างเอกชนด้วยกันซึ่งมีความหลากหลายและส่วนใหญ่มักเป็นหลักการที่มีผลต่อการพิพากษาคดีของศาล เช่น หลักการแสดงเจตนา หรือหลักการเปลี่ยนเงิน จึงควรต้องมีการวางแนวทางป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นนี้อย่างรอบคอบเสียก่อน

ประการที่สอง การยินยอมผูกพันปฏิบัติตามหลักการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ย่อมหมายถึงการถูกรีดรอนอำนาจอธิปไตยทางตุลาการ กล่าวคือ การรับรองคำพิพากษาของประเทศอื่นก็เท่ากับเป็นการยอมรับหลักกฎหมายของต่างประเทศโดยปริยายด้วย ซึ่งย่อมขัดต่อแนวปฏิบัติในการยอมรับหลักกฎหมายต่างประเทศที่ผ่านมาที่จำเป็นจะต้องผ่านขั้นตอนการพิจารณาตามหลักกฎหมายขัดกันและหลักกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลอย่างรอบคอบก่อน

ทั้งนี้ แม้จะยังมีปัญหาและอุปสรรคที่ต้องการการศึกษาหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม แต่การวางแนวทางที่ชัดเจนต่อหลักการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในประเทศไทยก็ยังคงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการเพิ่มจำนวนขึ้นของคดีพิพาทระหว่างเอกชนในระดับระหว่างประเทศย่อมนำมาสู่การร้องขอให้รับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศที่เพิ่มมากขึ้นในอนาคตด้วย ประเทศไทยควรมีแนวทางปฏิบัติต่อคำพิพากษา

ศาลต่างประเทศที่ได้รับการร้องขอเหล่านี้ให้ชัดเจนโดยเร็ว ซึ่งกฎหมายภายในว่าด้วยการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศที่เป็นลายลักษณ์อักษร ชัดเจน เป็นระบบ ที่ประเทศไทยควรริเริ่มจัดทำนั้น โดยสรุปแล้วอาจเป็นไปได้ในสองรูปแบบด้วยกันคือ

(1) การจัดทำกฎหมายภายในเพื่อวางกฎเกณฑ์สำหรับศาลไทยเมื่อมีการร้องขอให้รับรองหรือบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ โดยมีได้มีวัตถุประสงค์เพื่ออนุวัติการความตกลงระหว่างประเทศใด ๆ ซึ่งอาจเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายวิธีพิจารณาความที่มีอยู่แล้ว หรือบัญญัติขึ้นใหม่เป็นกฎหมายเฉพาะ

(2) การจัดทำกฎหมายภายในเพื่ออนุวัติการให้เป็นไปตามความตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเข้าร่วม โดยการออกกฎหมายอนุวัติการเช่นนี้ย่อมต้องเป็นไปตามหลักการที่กำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เนื่องจากการทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศหรืออนุสัญญาระหว่างประเทศใด ๆ ต้องผ่านกระบวนการของฝ่ายบริหารเสียก่อนเพื่อให้มีการกลั่นกรองอย่างรอบคอบที่สุด

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เมื่อประเทศไทยในขณะนี้ยังไม่มีความพร้อมที่จะเข้าร่วมในความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง การจัดทำกฎหมายภายในที่มีใช้การอนุวัติการความตกลงระหว่างประเทศจึงความเป็นไปได้มากกว่า และอาจเกิดขึ้นได้ในสองกรณี คือ

(1) การเสนอร่างกฎหมายใหม่ เช่น “ร่างพระราชบัญญัติการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ.”

(2) การเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งเป็นกฎหมายภายในที่มีอยู่แล้วและเกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาความมากที่สุด

6.2 ข้อเสนอแนะ

การพัฒนากฎหมายภายในเพื่อรองรับหลักการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์นั้นเป็นไปได้ในหลายกรณี และมีข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า รูปแบบที่เป็นการเสนอร่างกฎหมายใหม่ในระดับพระราชบัญญัตินั้นเป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับกรณีการอนุวัติการตามอนุสัญญาระหว่างประเทศมากกว่า เพราะเหมาะสมกับเนื้อหาที่มีรายละเอียดมาก สอดรับกับเนื้อความที่มีหลายหมวดหมู่ในอนุสัญญา ดังนั้น ในกรณีที่ประเทศไทยยังมิได้การตัดสินใจเข้าร่วมในความตกลงระหว่างประเทศฉบับใดอย่างในปัจจุบันนี้ การกำหนดหลักเกณฑ์ปฏิบัติสำหรับศาลไทยไว้ในกฎหมายที่มีอยู่แล้วโดยอาศัยการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความแฟ่งก็เป็นเพียงพอ โดยอาจแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแฟ่ง
เพื่อรองรับหลักการนี้ไว้ในมาตรา 34/2 ของหมวด 3 อำนาจและหน้าที่ของศาล ดังนี้

มาตรา 34/2 “คำพิพากษาของศาลต่างประเทศให้ได้รับการรับรองและการบังคับตาม
ก็ต่อเมื่อเป็นคำพิพากษาของประเทศคู่สัญญาในสนธิสัญญาที่ประเทศเป็นคู่สัญญาด้วยเท่านั้น

คำพิพากษาที่ให้ได้รับการรับรองตามมาตรา 34/2 นี้ก็ต่อเมื่อคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษา
ที่มีผลบังคับในรัฐต้นทาง และให้ได้รับการบังคับตามต่อเมื่อคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษา
ที่สามารถบังคับตามได้ในรัฐต้นทางเช่นกัน โดยการรับรองหรือการบังคับตามอาจให้เลื่อน
ออกไปได้ หรืออาจได้รับการปฏิเสธได้ ถ้าคำพิพากษานั้นเป็นเรื่องที่อยู่ระหว่างการทบทวน
ในรัฐต้นทาง หรือยังไม่พ้นกำหนดเวลาสำหรับการขอให้มีการทบทวนตามปกติ

การรับรองหรือการบังคับตามคำพิพากษานั้น อาจปฏิเสธได้ถ้า

(1) เอกสารฟ้องคดีหรือเอกสารที่เทียบเท่ากัน มิได้แจ้งให้จำเลยทราบในเวลาที่ยังพอ
และในลักษณะที่ทำให้จำเลยสามารถเตรียมการสู้คดีได้ เว้นแต่จำเลยจะได้ปรากฏตัว
และต่อสู้คดีโดยมิได้โต้แย้งในเรื่องการแจ้งดังกล่าวในศาลต้นเรื่อง แต่ทั้งนี้ จะต้องเป็นกรณีที่
กฎหมายของรัฐต้นเรื่องอนุญาตให้มีการโต้แย้งในเรื่องการแจ้งดังกล่าวได้

(2) คำพิพากษานั้นได้มาโดยกลฉ้อฉล

(3) การรับรองหรือการบังคับตามคำพิพากษานั้นจะเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือ
ศีลธรรมอันดีของประชาชน”

บรรณานุกรม

- กมล สนธิเกษตริน, **ความร่วมมือทางศาลเกี่ยวกับการยอมรับบังคับตามคำพิพากษาต่างประเทศ**, นิตยสารตุลพาห, ปีที่ 31 เล่มที่ 2 (เมษายน 2527).
- จันตรี สีนศุภฤกษ์, **การยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ**, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531).
- ณัฐพล จุลละเกศ, **การรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในสหรัฐอเมริกา**, นิตยสารตุลพาห, ปีที่ 44 เล่มที่ 2 (มิถุนายน 2540).
- ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, **คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล**, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2561).
- รัชนิกร ลาภวิชชา, **การพัฒนากฎหมายว่าด้วยการขัดกันแห่งอำนาจศาลในประชาคมอาเซียน** [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://web.krisdika.go.th/pdfPage.jsp?type=act&actCode=137113>
- วนิดา วัชรานุกูล, **ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการทำสัญญาทางอิเล็กทรอนิกส์**, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548).
- สถาบันวิชาการนโยบายกิจการสาธารณะกับธุรกิจและการกำกับดูแล (APaR) มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, **รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ โครงการการยอมรับและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ในกลุ่มประเทศอาเซียน** [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.led.go.th/articles/pdf/f-court.pdf>
- สาวิกา สุมานันท์, **การบังคับคดีแพ่งตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศโดยศาลไทย: ศึกษากรณีเฉพาะคำพิพากษาศาลประเทศสิงคโปร์**, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539).
- สุรศักดิ์ วาจาสิทธิ์, **การบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการต่างประเทศ**, Huachiew Chalermprakiet Law Journal, ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (พฤษภาคม 2554).
- อนันต์ ช่วยนิกร, **การรับรองและการบังคับตามคำพิพากษาของศาล ในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน**, วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี, ปีที่ 9 ฉบับที่ 4 (มิถุนายน 2556).

- อานนท์ ศรีบุญโรจน์, คำพิพากษาของศาลในกลุ่มประเทศอาเซียน จะมีผลในอีกประเทศหนึ่งหรือไม่?, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2556).

- Caffrey, Bradford A., *International Jurisdiction and Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in the LAWASIA region: a Comparative Study of the Laws of Eleven Asian Countries Inter-se and with the E.E.C. Countries*, (North Ryde: N.S.W., CCH Australia, 1985).

- Sara Sheffield and Derek Bayley, *The new Hague Judgements Convention* [Online], Source: <https://www.hfw.com/The-New-Hague-Judgments-Convention>

- Volterra Fietta, *The New 2019 Hague Judgments Convention* [Online], Source: <https://www.voltterrafietta.com/the-new-2019-hague-judgments-convention/>